

BEVARANDEPLAN FÖR VÄSE KYRKOGRÅRD

Bevarandeplan för Väse kyrkogård 2023

Inventering, text och foto där annat inte anges: Jenny Brantestad och Lena Thor, Värmlands Museum

Värmlands Museums rapportnummer: 2023:18

Historiskt kartmaterial från Lantmäteriet

Omslagsbild: Väse kyrka, del av kvarter 1, vy ifrån öst.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
Gällande lagstiftning.....	4
Kyrkogårdar och gravvårdar – en historisk översikt	5
Gravvårdarnas utveckling på Väse kyrkogård	7
Kulturhistoriskt värde.....	11
Urval av gravvårdar	12
VÄSE KYRKOGRÅRD	13
Kyrkogårdens historik.....	16
Karta över kyrkogården	25
Kyrkogården idag.....	26
Inskriptioner och titlar	43
Grönt kulturarv på Väse kyrkogård	44
Byggnader på kyrkogården.....	45
Omgärdning vid Väse kyrkogård	47
Lagskydd	49
Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av Väse kyrkogård.....	49
Mycket värdefulla gravvårdar på Väse kyrkogård.....	51
Värdefulla gravvårdar Väse kyrkogård	104
VÅRD OCH UNDERHÅLL.....	105
ORD OCH SYMBOLER	107
KÄLLOR	110

INLEDNING

En kyrkogård kan på många sätt ses som ett lokalt arkiv och en källa till kunskap om människor som levit i en bygd. Deras livsvillkor, samhällets utveckling och olika ideal speglas i allt från begravningskick till inskriptioner på enskilda gravvårdar. Utifrån detta kan kyrkogårdsbesökaren få en upplevelse som väcker tankar och funderingar. Kyrkogården är med andra ord en ovärderlig kulturmiljö men samtidigt är den en plats som aktivt brukas och förnyas. Hur ska bevarandet och brukandet kunna gå hand i hand? Kyrkogårdarna ska enligt Kulturminneslagen "vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller försvansas". Samtidigt ställs kyrkogårdsförvaltarna ofta inför ekonomiska nedskärningar och rationaliseringar. Utan att ha genomfört en kulturhistorisk inventering av kyrkogården kan det vara svårt att fatta beslut om vad som är viktigt att bevara eller vilka förändringar som kan ske utan att kulturmiljön påverkas negativt. Arbetet har resulterat i en bevarandeplan för kyrkogården/kyrkogårdarna samt i att de gravvårdarna med högst kulturhistoriskt värde har pekats ut.¹

Väse kyrkogård har inventerats under 2023 som en del i framtagande av en bevarandeplan för kyrkogården. Arbetet med bevarandeplanen har innefattat fältarbete på kyrkogården med fotodokumentation av de olika kvarterens karaktär och av de gravvårdar som bedöms mycket värdefulla respektive värdefulla. Inventeringsarbetet har utförts som en selektiv inventering av antikvarierna Lena Thor och Jenny Brantestad. Vid inventeringen har inventeringsblanketter använts som stöd utifrån en mall framtagen av Centrala Gravvårdskommittén.

Kunskap om kyrkogården har utökats genom sammanställning av befintligt material som inhämtats genom litteratur- och arkivstudier. Arkiv som har gått igenom är Värmlands Museums arkiv där bland annat fotodokumentation av Samuel Kaldén finns tillgänglig. Vidare har kyrkoarkivets handlingar som finns på Värmlandsarkiv och Zakrisdals depå studerats. Vilka omfattar handlingar rörande kyrkogården med tillhörande ritningar och kartor.

Bland litteratur som har varit till god hjälp kan nämnas publikationen *Väse kyrka under fem århundraden* (2008) och *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv* (2023). Tidigare urval av värdefulla gravvårdar framtaget av kyrkogårdsnämnden har fungerat som stöd i inventeringsarbetet. Ytterligare historiska källor som har studerats är historiska kartor via Lantmäteriets hemsida och arkivmaterial via Riksantikvarieämbetets e-arkiv (ATA). Deras databas Bebyggelseregistret har varit en källa till kunskap kring kyrkan och kyrkogårdens utveckling över tid. Bevarandeplanen har författats utifrån "Mall för upprättande av bevarandeplaner för kyrkogård" framtagen av antikvarie Maud Forsberg, på uppdrag av Karlstad stift.

Urvalet av gravvårdar har gjorts av Jenny Brantestad och Lena Thor, Värmlands Museum, i samråd med en referensgrupp bestående av Elna Forsberg, Malin Lundqvist, Peter Berglund och Karin Jardelid. Förtroendevalda representanter i referensgruppen har varit Benny Ahreman Persson (kyrkorådet), Fred-Inge Johansson, Nils Jansson och Barbro Boström för Väse och Östra Fågelviks församling. Referensgruppen har fungerat som stöd utifrån underlagsmaterial och som bollplank samt kunnat svara på frågor som har dykt upp under arbetets gång. Vidare har Hans Persson, tidigare kyrkogårdsvaktmästare vid Väse kyrkogård varit till hjälp med kunskap om kyrkogården liksom Tord Näslund, som har varit ett stöd kring frågor om det gröna kulturarvet.

Bevarandeplanen antogs av kyrkorådet den 18 december 2023.

¹ Myhrberg 2012. Texten är med författarens och samfällighetens tillåtelse hämtad från Bevarande planer för kyrkogårdar i Säfle pastorat.

Gällande lagstiftning

Kulturmiljölagens 4 kap behandlar tillståndsfrågor avseende åtgärder och förändringar på kyrkobyggnadens exteriör och interiör, kyrkotomt, begravningsplats och inventarier. Vid frågor rörande förändringar på kyrkogården, till exempel borttagande av enskilda gravvårdar, kontaktas Samhällsbyggnadsenheten, Länsstyrelsen Värmland.

Begravningslagen behandlar frågor om begravningsverksamhet, begravningsplatser, gravrätt och gravanordningar. Frågor som rör Begravningslagen hanteras av Kyrkogårdsförvaltningen.

Plan- och bygglagen innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten. Bygglövsfrågor gällande byggnader, installationer och utvidgning av kyrkogårdar handläggs av Karlstads kommun.

Miljöbalkens 7 kap 5 § ger ett generellt skydd för alléer utanför kyrkogården. Vid frågor om tillstånd för förändringar, restaurering eller återskapande ska kontakt tas med handläggare på Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Värmland.²

² Texten har framtagits av Maud Forsberg, Antikvarietjänst i samarbete med Annalena Nordström, Länsstyrelsen Värmland.

Kyrkogårdar och gravvårdar – en historisk översikt

I alla tider och inom alla kulturer har människor på något sätt tagit hand om sina döda. Enligt kristen tro besegrade Jesus döden och likt honom ska alla troende också uppstå ifrån de döda.

De första kristna övertog semiternas gravskick att begrava sina döda på speciellt avsatta platser. Jordbegravning har därefter ända in i modern tid varit det kristna begravningssättet och de döda begravdes i öst-västlig riktning för att på uppståndelsens dag kunna möta Kristus ansikte mot ansikte.

Redan under medeltiden användes området närmast kyrkan som begravningsplats. Det kringgärdades av en mur för att markera gränsen för den vigda jorden. Muren som till en början var av träbalkar, kallades i äldre tid för bogårdsmur och senare kyrkogårdsmur. Kyrkogården var indelad i kvarter där varje hemman hade sin anvisade plats. Ytan var öppen, gräsbevuxen och betades av kreatur. Gravarna var oregelbundet placerade och gränsen dem emellan omarkerad.

Enligt en seglivad föreställning skulle inte norrsidan om kyrkobyggnaden ha använts som begravningsplats under medeltiden då man trodde att onda makter vistades i norr. Andra forskningsrön visar dock att kvinnorna under tidig medeltid i många fall begravdes på kyrkans norrsida, Mariasidan, medan männen oftast begravdes på sydsidan. Senare förvisades självspillingar, d v s de som begått självmord och avrättade personer till den norra delen av kyrkogården. De mest eftertraktade gravplatserna låg närmast koret och söder om kyrkan, helst direkt intill kyrkväggen. På så sätt delades kyrkogården in i områden som skilde de besuttna från de egendomslösa.

Under senmedeltiden kunde personer ur de högre samhällsskikten också få sina gravplatser inne i kyrkorna. Kyrkorummen blev härigenom hälsovådliga att vistas i men först med 1783, 1805 och 1815 års kungliga förordningar fick de hygieniska aspekterna genomslag och begravningsskicket förbjöds. För att komma tillrätta med de äldre överfyllda och ohälsosamma kyrkogårdarna beslutade riksdagen år 1815 att begravningsplatserna av hygieniska skäl skulle anläggas på avstånd från kyrka och bebyggelse. Härigenom uppstod den separering mellan kyrkogård och griftegård som särskilt präglar större samhällen och städer. Kungl. Majt anbefallde också att begravningsplatserna skulle inhägnas och planteras med buskar, träd och häckar. Dessa ansågs inte bara ha en estetisk funktion utan att det också renade luften. Nya planritningar på kyrkogårdar skulle vidare godkännas av Överintendentsämbetet. Kyrkogårdsidealet kom till en början att präglas av symmetriska grusgångssystem likt stadsplaneringens rutnätsplan, regelbundna kvarter, markerade gravplatser med stensocklar eller påkostade gjutjärnsstaket, alléer och tuktade planteringar. Under 1800-talets senare del kom den engelska fria och naturliga parkstilen att påverka utformningen av många kyrkogårdar med mjukt formade kvarter och slingrade gångar.

Under medeltiden var träkors den vanligaste markeringen på gravarna. Tidigt började dock de mer välbeställda att förse sina gravar med liggande hällar, däribland så kallade liljestenar, och ibland resta stenar eller sarkofager. Under 1600-talet ersattes de liggande hällarna av resta stenar vilket gav kyrkogårdarna en helt ny karaktär. Samtidigt blev gjutna järnkors allt vanligare. I Värmlands och Dalslands bruksbygder fick flerarmade smideskors med rik utformning stort genomslag. Under 1800-talets andra hälft började större stenhuggerier att i tryckta kataloger lansera höga iögonfallande granitstenar som på beställarnas önskemål kunde förse med ornament och förgylld text som förutom den dödes namn och levnadsdatum också angav yrke och gårdsnamn eller hemort. Den stora allmänheten fortsatte dock att använda enkla träkors eller mer anspråkslösa stenar.

Under funktionalismen på 1930-talet förändrades idealet mot mer enhetliga och lättskötta kyrkogårdar med anspråkslöst utformade granitstenar stående i raka rader på obrutna häckinramade grösytor. Förändringen mot enkelhet och likformighet speglade

samhällsförändringen i stort som präglades av ett större jämställdhetsideal. Stränga bestämmelser om mått och utformning samt massproduktion av stenar medförde under kommande årtionden att gravvårdarnas äldre variationsrikedom försvann. Från 1990 ges utformning och storlek av gravvårdarna åter större frihet. Under senare tid har antalet urngravar ökat. Många väljer också att få askan anonymt nedgrävd i minneslundar. Dessa begravningskick kan höra samman både med att antalet krematorier har ökat och med ett förändrat synsätt på döden.

Ett nytt gravskick som alltmer efterfrågas är askgravlunden. Begravning i askgravlund innebär att askan sätts ner i ett område utan gravrätt. Anhöriga tillåts vara med vid gravsättningen och den gravsattes namn, födelse- och dödsår graveras på en platta som sätts upp vid en gemensam smykningsplats. En askgravlund är med andra ord en mindre anonymiserad form av minneslund.³

³ Nordström 1999. Kapitlet har med författarens tillstånd hämtats från skriften *Kyrkan mitt i byn*.

Gravvårdarnas utveckling på Väse kyrkogård

1800-talets första hälft

Kv. 1, 998

Gravhäll på Väse kyrkogård från tidigt 1800-tal, kv. 1 nr 998, vilket är den äldsta gravvården som finns på kyrkogården. Flertalet av de äldre gravvårdarna på kyrkogården är ifrån 1850-talet och senare.

1850–1900

Kv. 5, 999

Kv. 1, 79

Kv. 1, 88AB

Under 1800-talets andra hälft introducerades industriellt tillverkade gravvårdar som kunde beställas ur en katalog. Gjutjärn och granit blev vanliga material. De äldsta gjutjärnsgravvårdarna har i många fall en sentens eller ett bibelord på baksidan. Från den här tidsperioden finns stenar både i naturromantik och klassicerande stil, gravvårdar med blandande material förekommer. Titlar återfinns ofta på gravstenarna. Under 1800-talets slut anlades i regel familjegravar som grusgravar omgärdade av stenramar eller staket.

På Väse kyrkogård finns endast ett fåtal grusgravar kvar men spår syns av att det har funnits fler utifrån kvarvarande stenramar. I bilden ovan syns exempel på en gravsten i granit med infälld relief i porslin, så kallad biskviporslin och ett kors av marmor. Gravstenar i diabas började även bli ett alltmer vanligt material vilket syns bland gravvårdarna och på kyrkogården finns även några gjutjärnsgravvårdar.

1900–1930

Kv.1, 50AB

Kv.1, 73ABC

Kv. 1, 170AB

Kv.1, 181 ABC

Kv. 1, 70

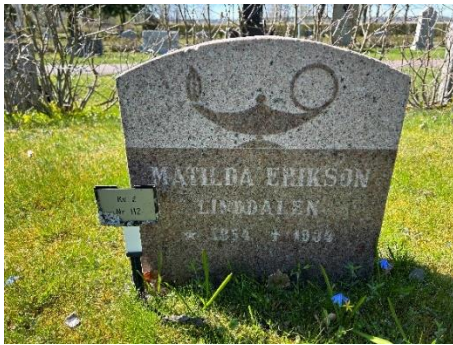
Kv. 2, 104

Omkring sekelskiftet 1900 blev höga, flerdelade gravvårdar i diabas, även kallat svart granit, populära. Diabasstenarna har ofta polerade ytor och schablondekor. Under tidsperioden förekommer gravvårdar med blandade material, bautastenar liksom gravvårdar som utgörs av ett stort stenkors. Det var en tidsperiod med mångfald och olika trender, fram till 1930-talet var nästan alla gravstenar högre än de var breda.

Kyrkogården delades vanligen in i områden där gravplatsen antingen var köpt som familjegrav på mer obestämd tid eller i områden med platser utan kostnad men för en begränsad tid. De sistnämnda var de områden som kallades för allmänna linjen och där begravdes människor i den ordning de avled.

Inom den så kallade allmänna linjen, som avsåg avgiftsfria gravar utan gravrätt med gravsättning i löpande följd, återfinns små stenar, små hällar och enkla järn-och träkors. Systemet med den allmänna linjen var det enda alternativet till köpta familjegravplatser tills det upphörde 1964. Sista bilden ovan visar ett exempel på en gravsten inom allmänna linjen ifrån Väse kyrkogård.

1930–1960

Kv. 2, 112

Kv. 4, 68AB

Kv. 5, 22AB

Kv. 5, 95

Kv. 2, 100

Kv. 7, 76

Gravstenar från 1930-talet speglar till viss del funktionalismens genomslag och stenarna och begravningsplatserna gavs ofta en ganska enhetlig utformning. Den vanligaste formen på gravstenar från tiden mellan 1930-talet och 1950-talet var en låg, bred, rektangulär sten med viss variation i bredd och höjd och med symmetrisk dekor. Modellen kallas ibland portföljsten. Fram till 50-talet var materialen ofta i mörkgrå granit eller svart diabas och därefter blev färgskalan bredare och stenar i röd granit blev mer vanliga.

Från 1930-talets mitt och framåt blir det även alltmer vanligt med små liggande hällar, till exempel för gravar placerade i fält som allmänna linjens gravar. Små gravhällar har också en koppling till urngravar i och med att kremering blev vanligare än tidigare.

1960-idag

Kv. 5, 28AB

Kv. 1, 110DE

Kv. 13, 2-3

Kv. 13U, 17

Under 1960-, -70 och 1980-talen utformas ofta gravstenarna bredare och högre än 1930–40-talens gravstenar. Systemet med den allmänna linjen upphörde 1964. Under 1960–70-talet blev asymmetrisk dekor alltmer vanligt och nya motiv var exempelvis naturalistiska träd eller sädesax. Under 1990-talet medgavs en större frihet i form och utseende av gravstenarna, vilket avspeglas i en större variation bland de mer sentida stenarna, röd granit är ett vanligt material. En ökad individualism i samhället avspeglas även hos gravvårdarna och symbolerna har gått mot att bli mer personliga och yrkestitlar kan finnas med om det har varit betydelsefullt för personen.

Under 2000-talets början blev det vanligt med naturstenar som liggande hällar eller stående, liksom gravvårdar med personlig dekor eller specialutformade stenar.

Kulturhistoriskt värde

Det kulturhistoriska värdet är inte statiskt och vad som anses vara kulturhistoriskt värdefullt varierar med tiden. Det som i sin samtid anses vara fullt eller ointressant kan senare upphöjas till kulturarv. Kulturhistoriskt värde består av flera samverkande delvärden, vilka finns beskrivna i boken *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse* av Axel Unnerbäck, och som kortfattat beskrivs nedan.

Kyrkogårdar och gravvårdar kan ge information om samhällets historia, både på lokal, regional och nationell nivå. De har då ett **samhällshistoriskt** och/eller ett **lokalhistoriskt värde**. Till exempel kan inskriptioner på gravvårdar berätta om vilka näringar som varit vanligt förekommande under olika tider, om specifika händelser eller om byar och gårdar som inte längre finns kvar. **Socialhistoriskt värde** gränsar ofta till samhällshistoriskt värde, men med fokus på människan i samhället. På kyrkogårdar speglas det sociala livet tydligt, då människor tidigare ofta begravdes på olika delar av kyrkogården beroende på klass och ekonomiska möjligheter att köpa en gravplats. Genom inskriptioner kan också män, kvinnor och barns status i samhället under olika perioder avläsas. **Personhistoriskt värde** kan tillskrivas gravvårdar över kända och intressanta personer.

Miljöskapande värde kan tillskrivas gravvårdar som i sig inte har ett högt kulturhistoriskt värde, men som genom sin placering eller som del i en grupp är viktiga för helhetsmiljön på kyrkogården. Även vegetation, murar, byggnader och andra inslag på en kyrkogård kan ha miljöskapande värde. Gravvårdar som är konstnärligt gestaltade kan tillskrivas **konstnärligt värde**.

Inskriptioner berättar mycket om bygden och människorna som levat där, liksom om samhällets utveckling i stort. Vad som står skrivet på en gravvård är ofta typiskt för den tid då den tillkom. På gravvårdar från 1600–1800-talet och genom nästan hela 1900-talet finns många antika och kristna **symboler**. Idag har dessa symboler till stor del ersatts av dekorer och symboler med konstnärligt värde eller personliga förtecken.

I övrigt bör gravvårdar som är **tillkomna före mitten av 1800-talet** bevaras, eftersom de är hantverksprodukter från tiden före den industriella serietillverkningen av gravvårdar, och eftersom få såpass gamla gravvårdar finns bevarade. Även gravvårdar tillkomna från mitten av 1800-talet till 1930-talet kan vara hantverksprodukter väl värda att bevara. Gravvårdar kan vara bevarandevärda på grund av materialet som de är utförda i. Alla gravvårdar eller detaljer i **gjutjärn** bör bevaras, eftersom de berättar om en unik konstruktionsperiod och många gjutjärnsdetaljer redan har försvunnit. Likaså bör gravvårdar i **smidesjärn** bevaras. **Träkors** var länge vanligt förekommande på gravar. Få av dessa finns kvar på kyrkogårdarna på grund av materialets förgänglighet. Gravvårdar i **lokala material** eller hantverk bör bevaras.

Tidstypiska gravvårdar kan även pekas ut som kulturhistoriskt värdefulla. Syftet är då att visa på variationen i stil under olika tider. Dessa gravvårdar visar också tydligt på olika tidsskikt på kyrkogården. På en utvidgning från 1940-talet kan det vara viktigt att bevara gravvårdar från den perioden, medan det i ett kvarter med många gravvårdar från förra sekelskiftet är viktigt att bevara just dessa.⁴

⁴ Myhrberg 2012. Texten är med författarens och samfällighetens tillåtelse hämtad från *Bevarande planer för kyrkogårdar i Säffle pastorat*

Urval av gravvårdar

Urvalet av gravvårdar som ska bevaras har baserats på ovan nämnda kulturhistoriska värden, riktlinjer i Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar* och diskussioner i referensgruppen.

De kulturhistoriskt värdefulla gravvårdarna delas in i kategorierna "mycket värdefull" och "värdefull", enligt Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*.

De gravvårdar som klassas som **mycket värdefulla** ska bevaras när gravrätten återlämnas. De ska vårdas, underhållas och ska inte återanvändas och så långt som möjligt bevaras på ursprunglig plats.

De **värdefulla** gravvårdarna bör bevaras, underhållas och vårdas. Förändringar av värdefulla gravvårdar och återupplåtelse av gravplatsen kan ske, så länge det kulturhistoriska värdet inte minskar. Vid tveksamheter kring detta bör Länsstyrelsen kontaktas. Många av de värdefulla gravvårdarna ingår i ett sammanhang som ger dem miljöskapande värde och gör dem viktiga för kyrkogårdens eller ett kvarters karaktär.

Övriga gravvårdar har inte kulturhistoriskt värde idag utifrån värderingskriterierna, men det betyder inte att de inte bär på värdefull information eller är miljöskapande för kyrkogården i stort. Många av dem kan mycket väl räknas som kulturarv i framtiden. Det rekommenderas därför att även dessa får stå kvar i möjliga mån, givet att det inte är platsbrist på kyrkogården.⁵

Urvalet av gravvårdar har gjorts av Jenny Brantestad och Lena Thor, Värmlands Museum, i samråd med en referensgrupp bestående av Elna Forsberg, Malin Lundqvist, Peter Berglund och Karin Jardelid. Förtroendevalda representanter i referensgruppen har varit Benny Ahremark Persson (kyrkorådet) samt Fred-Inge Johansson, Nils Jansson och Barbro Boström för Väse och Östra Fågelviks församling.

⁵ Myhrberg 2012. Texten är med författarens och samfällighetens tillåtelse hämtad från *Bevarande planer för kyrkogårdar i Säffle pastorat*.

VÄSE KYRKOGRÅRD

Kyrkogårdens/begravningsplatsens namn och fastighetsbeteckning

Fastighetsbeteckning:	Karlstad Väse Klockargård 2:1
Gravskick:	Kist-och urngravplatser, minnes-och askgravlund
Antal gravsättningar:	29 st under 2022
Tillkomst:	Medeltid – före 1600-talet
Utvidgningar:	1918, 1943, 1952, 1983
Area:	ca 36 100 m ²

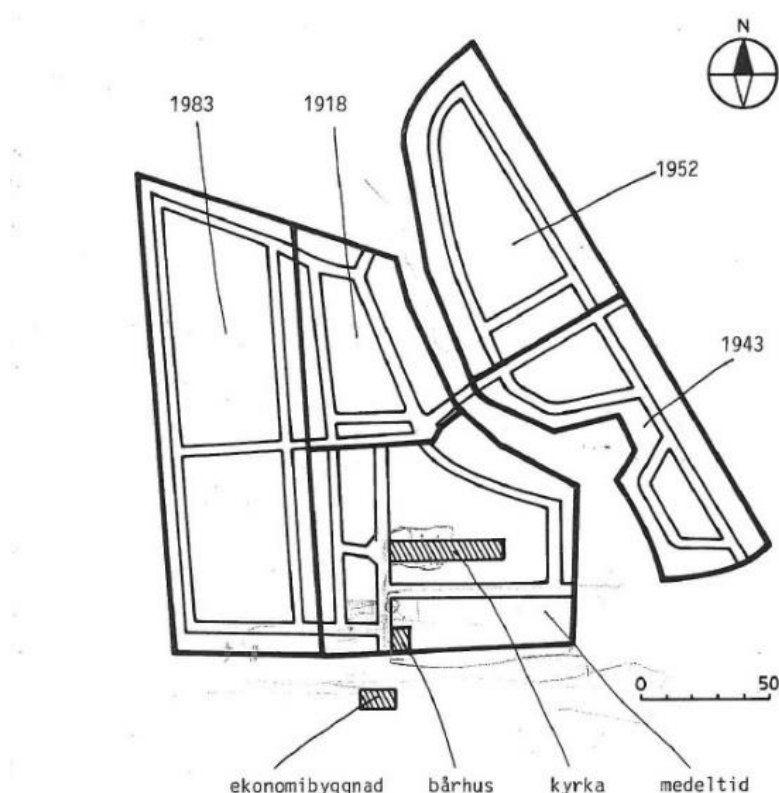

Väse är en av Värmlands äldre socknar och omnämns första gången i ett pergamentbrev 1359 som "Väsherad". Till år 1868 var Väse moderförsamling över Alster och Östra Fågelviks församlingar. Mellan 1868-1961 var Väse och Östra fågelvik ett pastorat och mellan år 1962-1973 fungerade Väse och Ölme som ett pastorat. Från 1974 blev Väse ett eget pastorat. År 2006 förenades församlingen med Östra Fågelvik till Väse-Fågelviks församling. Församlingen ingår idag i Karlstads pastorat.

Väse sockencentrum ligger i ett öppet slättlandskap vid sjön Panken som en gång varit en vik i Vänern. Nära kyrkbron, som leder över ån Glumman till kyrkan, går vägen mellan Karlstad och Kristinehamn. Sockenstugan ligger intill kyrkan, sydväst om kyrkan ligger ett bårhus och söder om det, på andra sidan vägen finns en förrådsbyggnad.

Den före detta klockargården ligger väster om kyrkan, kyrkstallarna öster om kyrkan och i nordöstlig riktning ligger den före detta prästgården. Den byggnad som förutom kyrkan har det högsta kulturhistoriska värdet är prästgården som är byggnadsminnesförklarad.

Kyrkogårdens utbredning är till största del norr och nordöst om kyrkan. Älven Glumman rinner från nordväst till sydöst genom platsen. Runt kyrkan ligger de äldsta delarna av kyrkogården. Fyra utvidgningar har gjorts på 1900-talet. En utvidgning i norr 1918, en i öster på andra sidan Glumman 1943, ytterligare en på andra sidan Glumman i norr 1952 och slutligen en utvidgning i väster 1983. De äldsta delarna omges tillsammans med utvidgningen från 1918 och 1983 av en stödmur i norr, öster och söder samt av en oxbärshäck i väster. Delarna som utvidgades 1943 och 1952 på den östra sidan av Glumman omgärdas av en stenmur i norr, öster och söder. En minneslund anlades 1991 i kvarter 14 och en askgravlund anlades i anslutning till minneslundens 2013.

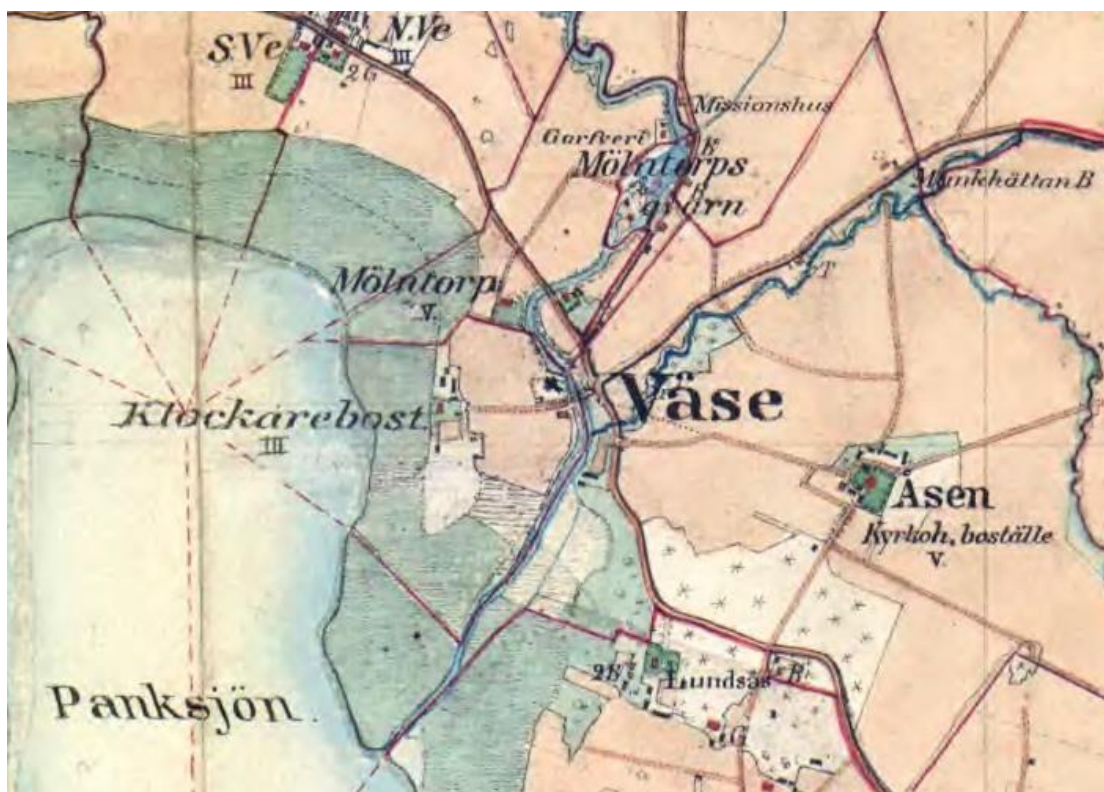

Karta ur Begravningsplatser i Värmlands län del I.

Kyrkogården gränsar i norr till hembygdsgården, i nordöst till väg och bebyggelse, i söder till väg, parkering och sockenstuga och i väster till gården ut mot sjön Panken. Inom kyrkogården finns ett rikt urval av lövträd och ytorna är till största del gräsbevuxna. Kvartershäckarna utgörs av bland annat oxel, bukettspirea, hagtorn och oxbär. Asfalterade gångar finns inom hela kyrkogården. Inom den äldsta delen och inom delen som utvidgades 1983 finns plattgångar inom kvarteren. På 1950-talet såddes de flesta grusgravarna igen och stenramar sänktes eller togs bort. Endast ett fåtal grusgravar finns kvar och de flesta är belägna på den gamla delen söder om kyrkan men det finns även grusgravar inom den äldre delen norr om kyrkan och inom den del som utvidgades 1918. Inom kyrkogården är de olika delarna indelade i kvarter. De är indelade i kvarter 1–16 och för kvarter 11, finns även kvarter 11U, liksom för kvarter, 13U, 15U och kvarter 16U, där U står för urngravar.

Området kring Väse kyrka och sjön Panken är ett kulturlandskap där människor har levt och verkat under lång tid och var under förhistorisk tid något av en centralbygd i regionen. Om det vittnar den rikliga förekomsten av fornlämningar i området.

Området kring kyrkan utgör ett riksintresse för kulturmiljövården med motiveringen: "Rikt sockencentrum med nyklassicistisk kyrka, prästgård, klockargård, sockenstuga, skola och kyrkstallar. Kronofogdeboställe i Ve och hembygdsgården Mölntorp, milstolpar och stenalvsbro längs gammalt kommunikationstråk".

Häradsekonomiska kartan 1883-95. Lantmäteriet.

I den häradsekonomiska kartan syns flera av de byggnader som riksintressebeskrivningen beskriver, med prästgård, klockarebostad, liksom kyrkstallar och skola. Utformningen är typisk för den värmäländska centralbygden och berättar om det välstånd som den bördiga jorden runt Vänern har skapat. I landskapet kring Väse kyrka ligger flera stora gårdar, den bördiga jorden här har varit gynnsam. Markerna närmast Väse kyrka tillhörde tre gårdar som samtliga hade någon anknytning till kyrkan. Det är prästgården Ås i öst, klockarbostället i väst och gården Mölntorp i norr. Gården i Mölntorp ägdes av klockarna i Väse från 1800-talet fram till 1942 då den blev hembygdsgård. Väse prästgård ligger en bit öster om kyrkan, på en höjd i landskapet. Den gamla kyrkvägen bildar en axel mellan kyrkan och prästgården. I Ve, en knapp kilometer från kyrkan, ligger det gamla kronofogdebostället som även har haft funktion som gästgivargård och tingshus.

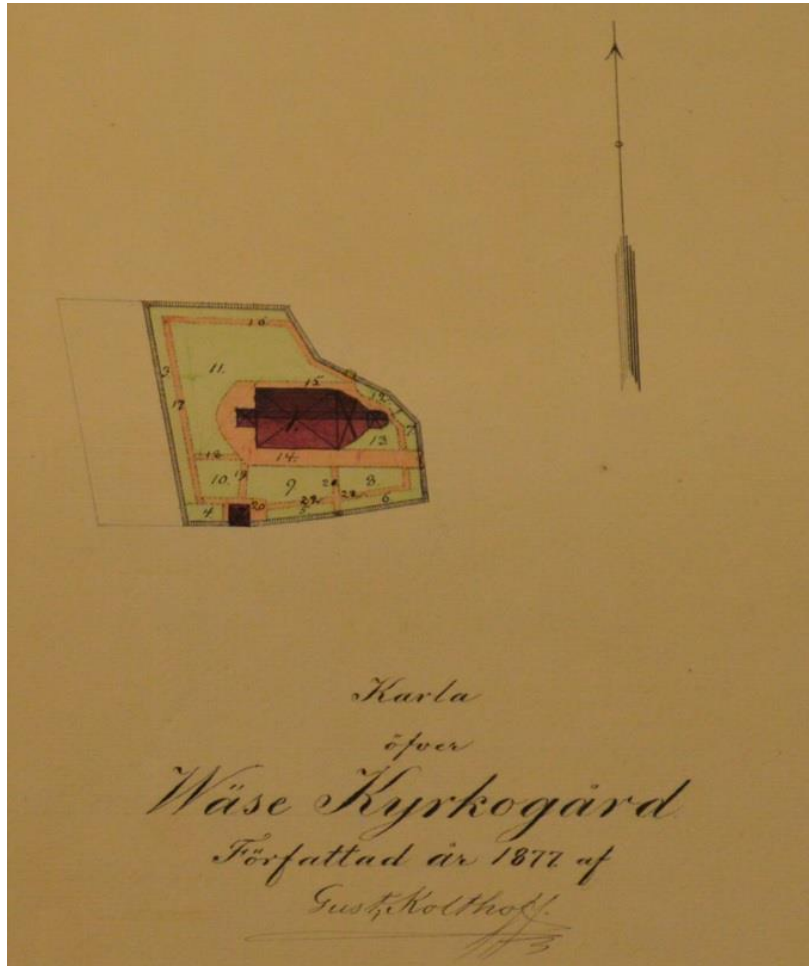
Namnet Väse är troligen det gamla namnet för ån Glumman och kommer av Vässan eller Vassan. Det fanns en kyrkplats nordväst om dagens kyrka på medeltiden, då en liten träkyrka anlades där. Platsen för kyrkan, både den tidigare medeltida kyrkplatsen och dagens kyrkplats är strategiskt utvalda vid ett gammalt genomfartsstråk utmed Vänerns norra strand och vid Glummans utlopp i Vänern.

Den vitputsade kyrka som står här idag är präglad av den stora befolkningstillväxten under 1700-talet, kyrkan byggdes 1760–62. Klocktornet restes 1794. I kyrkans kor finns fem gravhällar placerade och här finns den Soop-Sparrerska familjegraven liksom den Vålingska graven.

I och med dragningen av den nordvästra stambanan genom Väse 1869 förflyttades centrum tre kilometer sydost om kyrkplatsen, där samhällsservice etablerades kring stationshuset.

Därefter började Väse stationssamhälle växa. På 1950-talet var det ett samhälle med en befolkning på ca 400 invånare som arbetade inom jordbruket och tillverkningsproduktion av livsmedel- och verkstadsprodukter. En ny vägdragning av E18 på 1960-talet kom att ytterligare förstärka skillnaden mellan stationssamhället Väse och det gamla sockencentrat då den gamla landsvägen förbi kyrkan används mindre frekvent.

Kyrkogårdens historik

Karta ritad av Gustav Kolthoff år 1877 och visar dåvarande gränser. Karta ifrån Värmlandsarkiv.

Det är inte helt fastlagt när kyrkplatsen togs i anspråk men troligen kring 1500-talet. En medeltida träkyrka ska ha legat en bit nordväst om den nuvarande kyrkan och en liten kyrkogård tillhörande kyrkan ska ha legat söder om denna, senare ska en korskyrka av sten med vitkalkade väggar och tak av spån uppförts här innan dagens kyrkobyggnad.

På 1770-talet byggdes en mur runt kyrkogården av väseborna. Syftet var inte bara att markera kyrkogårdens yttre gräns utan också att förhindra betande kreatur att ta sig in på området. Stenmuren kom att ersätta den timrade balken som fanns runt kyrkogården.

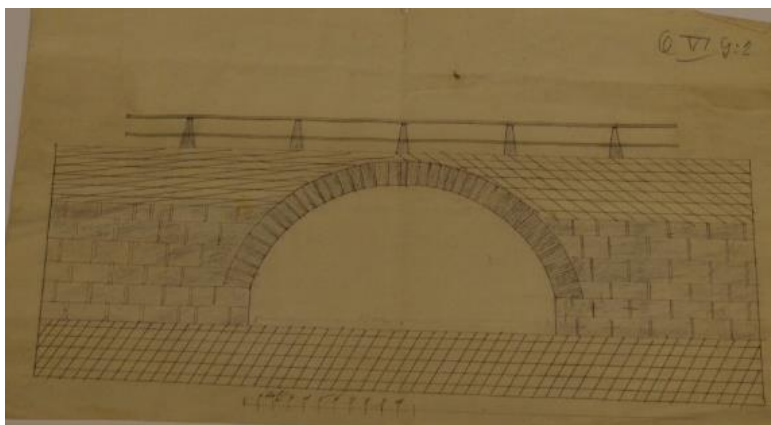
Kyrkogårdsmuren som idag sträcker sig längs med och omkring kyrkogården består av olika delar där den äldsta delen är ifrån 1700-talet. Den delen av muren finns nordöst om kyrkan i form av en stödmur och barriär mot älven. Söder om kyrkan är muren uppförd kring 1700/1800-talet. Norr om kyrkan finns en del av kyrkogårdsmuren uppförd på 1800-talet. Öst om kyrkan finns en del av kyrkogårdsmuren som löper parallellt med vägen, den delen av muren är uppförd på 1900-talet. Murarna är kallmurade, delar av den med kvaderhuggen sten och i vissa delar av muren har sprängsten blandats in.

Bild av Väse kyrka sedd ifrån östlig riktning. Fotot är taget innan dagens stenbro byggdes. Foto från Digitalt Museum, Värmlands Museum, årtal okänt.

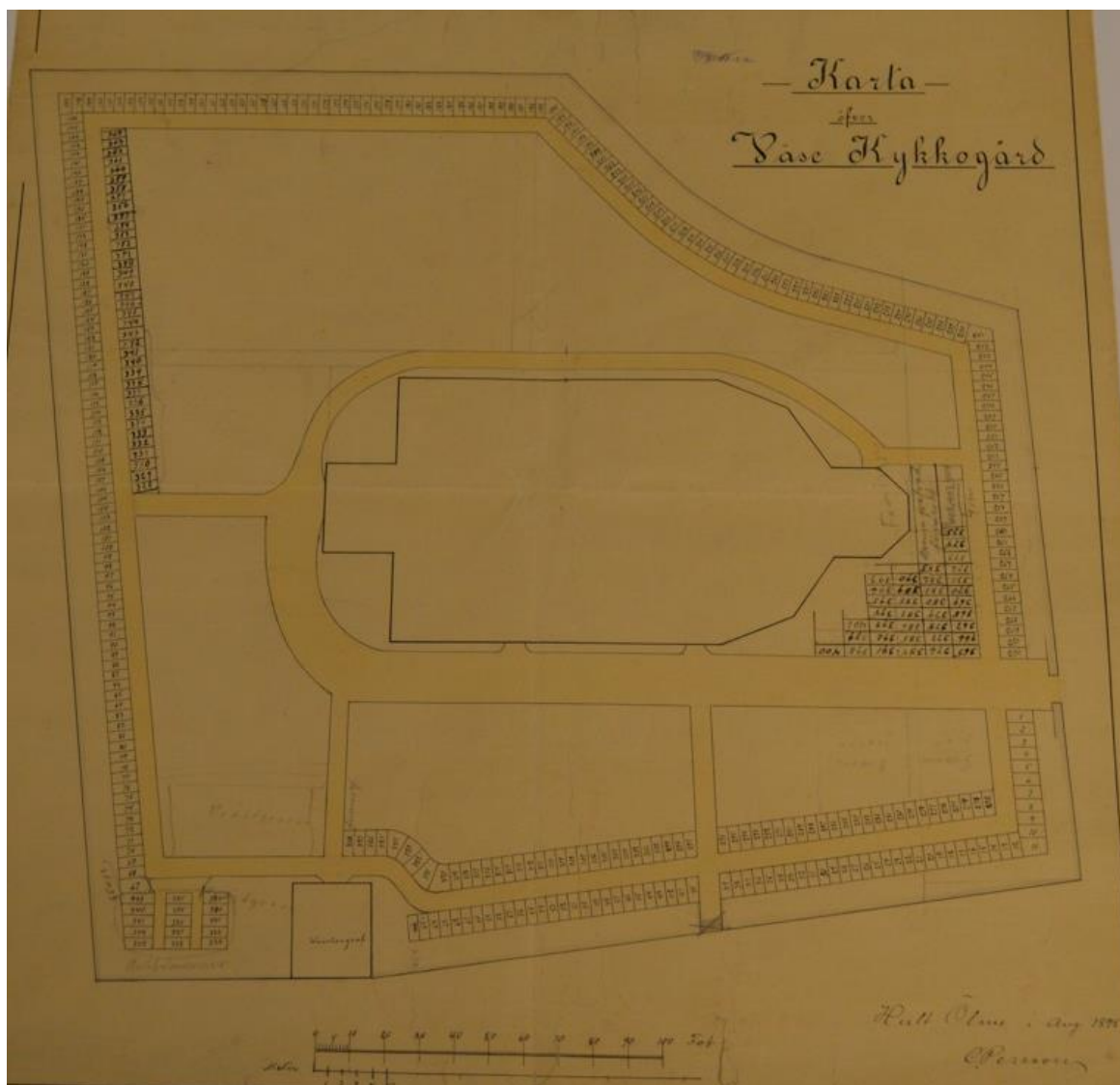

Ytterligare en bild som visar kyrkan sedd ifrån öst. Här syns stenvälsbron som troligen uppfördes i början på 1920-talet. Den är uppförd i ett spann och ersatte en äldre bro delvis av trä. Foto från Region Värmland, Värmlandsarkiv, omkring 1920-tal.

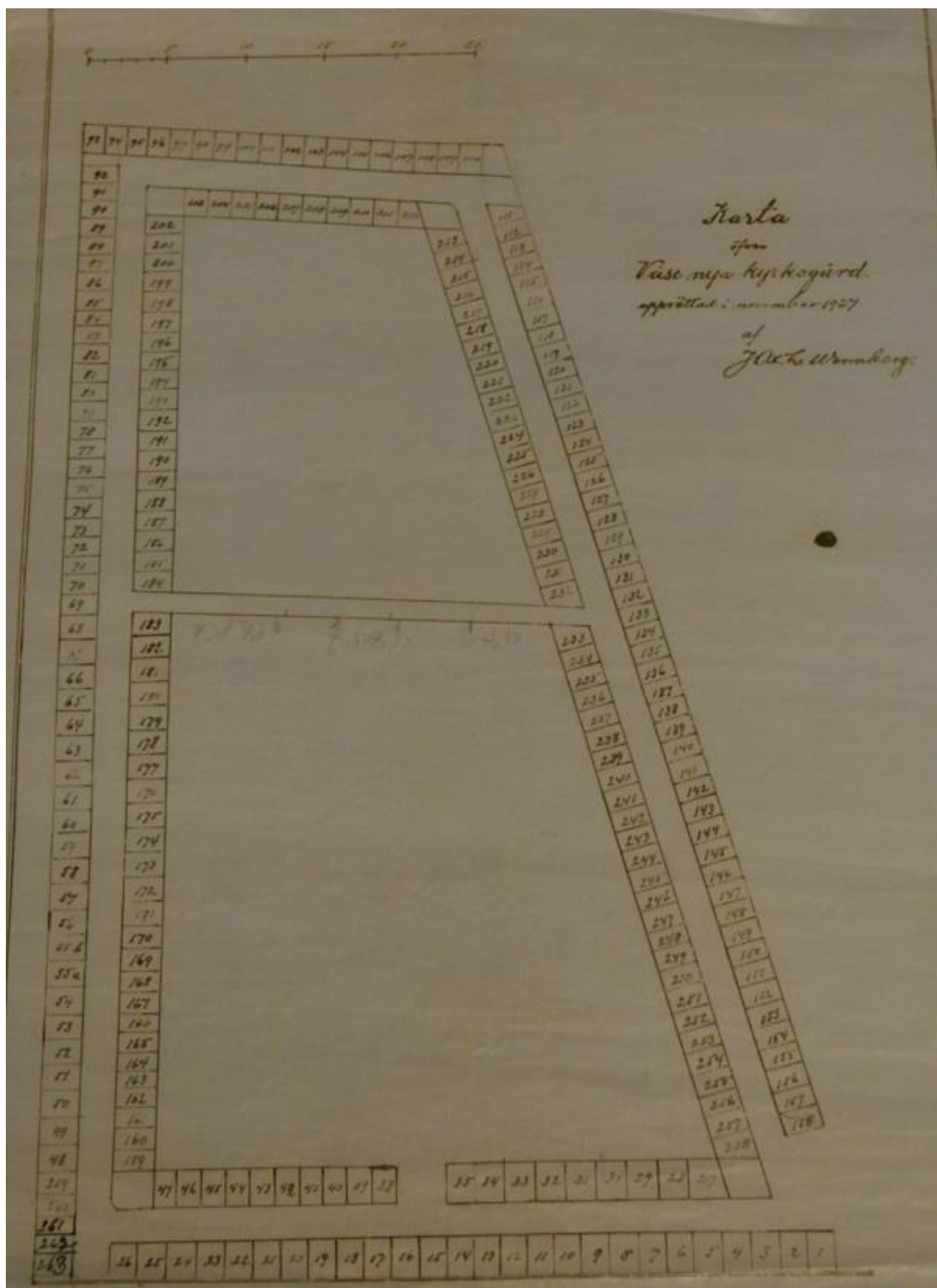

Ritning av stenvalvsbron finns hos Värmlandsarkiv.

Kyrkogården har utvidgats i olika omgångar, totalt fyra gånger hittills. Ritningen nedan visar den äldsta delen av kyrkogården med likboden markerad, från 1895. Här syns numrering av gravar inom det som idag är kvarter 1. Flera gravar är markerade vid kyrkans östra del, vid koret, den plats som då ansågs finast att begravas vid.

Ritning över kyrkogården och gravar 1895, Värmlandsarkiv.

Ritning över utvidgning av kyrkogården mot norr, upprättad 1927, Värmlandsarkiv.

Den första utvidgningen av kyrkogården gjordes 1918 och dess utvidgning skedde då mot norr. Ritningen visar den del av kyrkogården som utvidgades 1918 med gravplatser inritade. Ritningen är ifrån 1927.

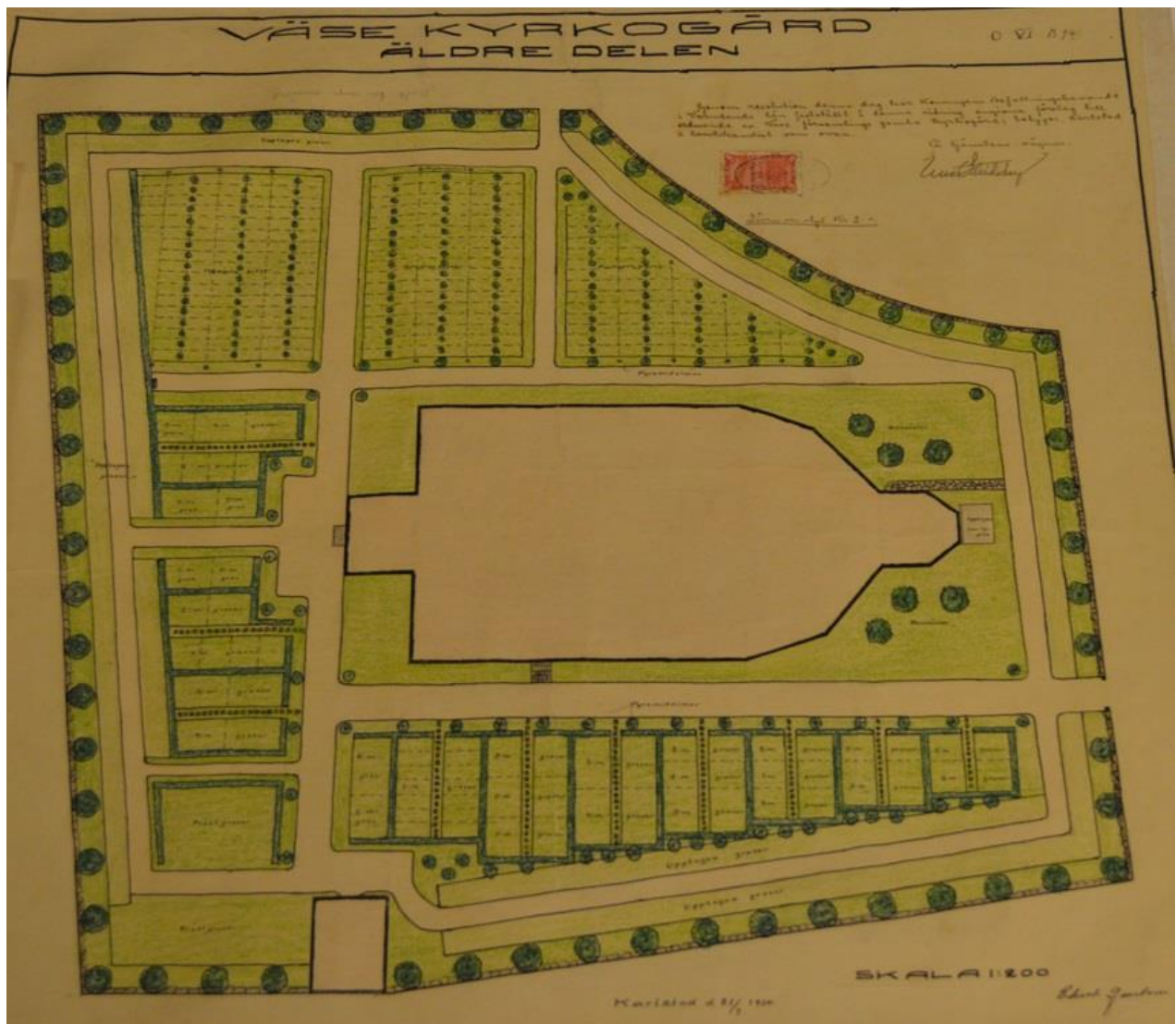

Foto ur B. Almqvists samling, 1927, Värmlands Museums arkiv.

Foto ur B. Almqvists samling, 1927, Värmlands Museums arkiv.

Båda fotona visar kyrkogården från 1920-talet innan den planerades om på 1930-talet efter ritningar av Edvard Jacobsson. I fotona syns det hur lägre häckar var planterade invid likboden, här syns även gravstenar och träkors stående invid och framför byggnaden. Även invid koret fanns det planterade häckar och här syns även en grusad gång.

Ritning över den äldre delen av kyrkogården av Edvard Jacobsson från 1930, Värmlandsarkiv.

Ritning över den gamla kyrkogården av Edvard Jacobsson från 1930 visar en indelning av gravvårdarna inom kvarter 1–4 som till stor del stämmer överens med dagens utformning. Här syns tydligt en planerad indelning och inramningen av gravarna med häckar och buskar liksom träd, bland annat pyramidalmar, som inramning av kvarteren. Vidare syns platsättning av sten som leder in till gravvårdarna. För kvarteren 2-4, som till stor del omfattar allmänna gravvårdar planterades inte buskar i den omfattningen som ritningen visar.

Ritning av kyrkogårdens östra del som utvidgades 1943 och 1952 efter ritning av Edvard Jacobsson. Här finns kvarter 8–12, inom kvarter 9 och 10 finns allmänningar. I ritningen syns det hur trädplantering planerades runt om kyrkogården och i en rad längs med kyrkogårdsmuren.

Flygfoto från 1966, hämtat från Digitalt Museum, Värmlands Museum.

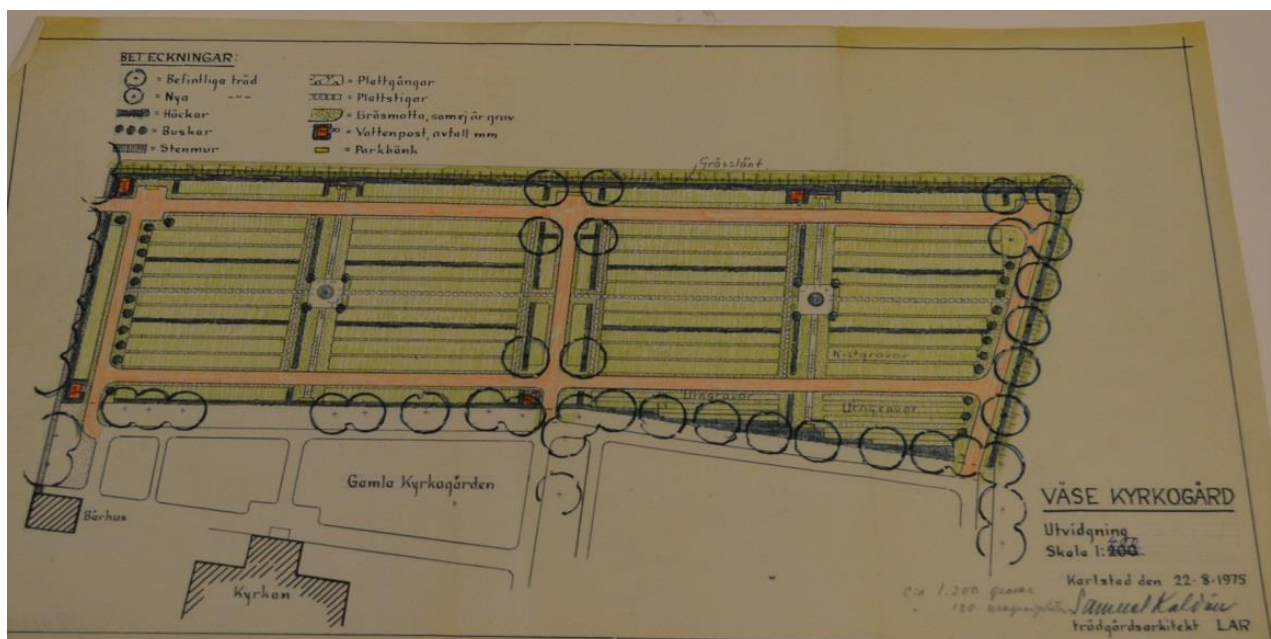
I flygfotot syns den utvidgade östra delen tydligt med en trädrad planterad längs med utsidan av kyrkogårdsmuren. I bilden syns även kyrkstallarna mitt emot kyrkogårdens östra del liksom sockenstugan i söder och Mölntorp gård norr om kyrkan.

Ritning över gamla delen samt utvidgning av kyrkogården mot öst, av Edvard Jacobsson från 1930, Värmlandsarkiv.

Ytterligare en ritning som visar kyrkogården i sin helhet innan utvidgningen västerut på 1980-talet. Planeringen för den utvidgningen syns i ritningen nedan.

Inom den västra delen finns idag kvarter 13–16. Ritningarna togs fram 1975 inför planeringen av hur kyrkogården skulle utvidgas, av trädgårdsarkitekt Samuel Kaldén. Utvidgningen av kyrkogården var färdigställd 1983, men årtalet 1982 finns på järngrinden mot allén till Klockaregården. Därefter har minneslund tillkommit som anlades 1991 och en askgravlund anlades i anslutning till minneslundens 2013, båda ligger i kvarter 14.

Ritning över planerad utvidgning av kyrkogården mot väst, av Samuel Kaldén 1975, Värmlandsarkiv.

Foto av Samuel Kaldén, 1975, Värmlands Museums arkiv.

Båda bilderna är tagna av Samuel Kaldén år 1975, i samband med planeringsarbetet inför en utvidgning av kyrkogården västerut, som var färdigställd 1983.

Foto av Samuel Kaldén, 1975, Värmlands Museums arkiv.

Foton är taget ifrån väst mot kyrkans entrédel. Här syns en del av den åkermark som numera är en del av kyrkogården.

Kyrkogården idag

Väse kyrkogård består av 16 kvarter. Kvarter 1–4 ligger inom den äldsta delen av kyrkogården närmast kyrkobyggnaden. Kvarter 5–7 ligger inom den del av kyrkogården som utvidgades 1918, kvarter 8 och 9 inom delen som utvidgades 1943. Inom delen utvidgad 1952 finns kvarter 10, 11 och 12. Den nyaste delen av kyrkogården ifrån 1983 inrymmer kvarter 13–16. Väse kyrkogård har flera kvarvarande gravkvarter ifrån den allmänna linjens tid vilket utgör en viktig del av kyrkogårdens karaktär.

Kyrkogården präglas av ån Glumman som delar av den östra delen från övriga kyrkogården, en äldre stenbro och en nyare gångbro leder över vattendraget. Markens beskaffenhet inom kyrkogården har en flack karaktär med mindre höjdskillnader inom den. Det är en tydlig slättbygd som omger Väse kyrka och kyrkogård med öppna, uppodlade ytor och den närliggande sjön Panken väster om kyrkan. Inom kyrkogården finns det växlighet som markerar indelning av kvarter och mellan gravar. Ett återkommande inslag är de planterade häckarna av bland annat oxel, häckoxbär, måbär och amerikansk hagtorn, som både ramar in delar inom kvarteren och fungerar avskiljande mellan gravar. En kyrkogårdsmur omger till största del kyrkogården förutom gränsen mot väster.

Inom kyrkogården är gångarna asfalterade och ytorna för gravar gräsbevuxna. Det finns några grusgravar kvar inom kyrkogården, men att det har funnits fler än så, syns utifrån kvarvarande stenramar som har omgett en tidigare grusad del. Idag är det gräsbevuxet innanför stenramen i stället.

Gravvårdarna inom den gamla delen av kyrkogården har varierande storlek och utformning. Allt från små gravvårdar inom kvarteren med allmänna linjerna till monumentala gravvårdar i form av bautasten, obelisk och inhägnade gravvårdar. På de mer sentida delarna av kyrkogården ifrån 1940-talet och framåt är gravvårdarna mer likartade så som är vanligt från mitten av 1900-talet och framåt. Den nyaste, västra delen av kyrkogården, har en del gravvårdar som visar på en mer individuell utformning.

Fotot visar en del av kvarter 1 vid kyrkobyggnadens kor och sakristia.

Kvarter 1

Inom kvarter 1 ligger kyrkobyggnaden och likboden eller bårhuset. Kvarteret omger kyrkan och ramar även in kvarter 2–4. Asfalterade gångar leder genom och runt omkring kvarter 1 och gravvårdarna är placerade parallellt längs med och riktade mot asfaltsgången medan de inre delarna av kvarteret är indelade i mindre "delkvarter" av oxelhäckar som ger inramning. Gångsystem av skifferplattor leder in till dessa. Pyramidalmar och pyramidavenbok löper längs med den del av kvarteret som angränsar närmast kyrkans södra långsida. Flera grusgravar finns inom det här kvarteret bland annat två grusgravar som ligger mittemot dagens församlingshem. Här finns även flertalet ekar som utgör ett karaktärsträd på Väse kyrkogård och är det träd som återfinns i den trädkrans som omger den äldsta delen av kyrkogården. Längs den södra kyrkogårdsmuren växer även två högresta gamla askar.

Vid ingången till kyrkan i väst finns två höga tujor som ramar in entrén, två bänkar står uppställda på den asfalterade ytan. Ett solur finns på gräsmattan i anslutning till entrén och här är en idegran planterad. Närmast koret i öst ligger tidigare kyrkoherdar begravda. Sydöst om koret, intill kyrkogårdsmuren finns en minnessten rest över kyrkans klockare som tjänstgjorde 1839–1876. Väster om bårhuset finns några av de äldsta gravarna på kyrkogården, bland annat en gravsten med relief av så kallad biskviporslin. Inom kvarteret finns en stor variation av gravar i varierande storlek och utformning, från de äldsta till mer sentida då gravinnehavare har tillkommit eller bytts ut. Gravstenarnas ålder löper ifrån mitten av 1800-talet till gravvårdar med gravsättningar på 2000-talet.

Kvarteret präglas av närheten till kyrkobyggnaden och växtlighet som ramar in och delar in gravplatserna i mindre områden. Inom den här delen finns kyrkogårdens äldsta gravar och delar av den äldsta växtligheten i form av högresta ekar och askar liksom närhet till vattendraget Glumman.

Bilder kvarter 1

Kvarter 2

Kvarteret är en så kallad allmänning och de sista gravsättningarna skedde inom kvarteret under 1930-talet. Under 1960-talet förändrades den södra sidan av kvarteret, då familjegravar införlivades där.

Delen av kvarteret med allmänna gravar är inramat av en låg oxelhäck och innanför denna, på en öppen gräsyta står gravarna i raka rader. Det är en viss variation av stenar, mestadels mindre stående, men även en del liggande gravvårdar och något träkors, som står riktade mot öst. Endast familjegravarna bryter av den placeringen, vilka är riktade mot norr.

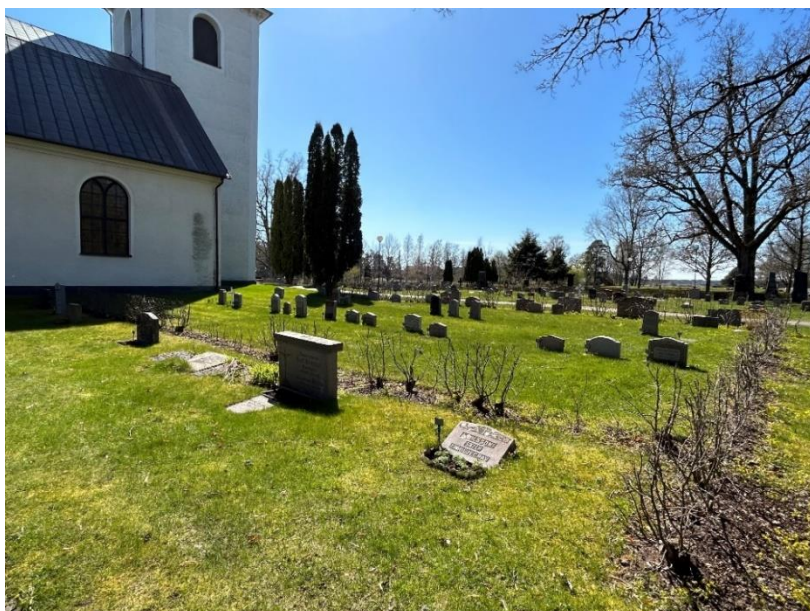

Kvarteret präglas av den öppna gräsyta, utan gångsystem, där gravvårdarna är placerade i rader. Det har en luftig, avskalad karaktär med mestadels mindre gravvårdar. Inom kvarteret finns flera gravvårdar som inte längre har någon gravsten kvar vilket ger öppna ytor mellan gravvårdarna.

Kvarter 3

Kvarteret är en allmänning där de sista gravsättningarna skedde under 1940-talet.

Kvarteret ligger norr om kyrkobyggnaden och angränsar till kvarter 1, 2 och 4. Det är uppdelat i en del som utgör en allmänning och en del med familjegravar i kvarterets östra del. En oxelhäck skiljer familjegravarna ifrån allmänningens mer anspråkslösa utformning och glesare placerade gravstenar. De allmänna gravarna är placerade i raka linjer, riktade mot öst, med mindre gravstenar ifrån mestadels 1940-talet, men äldre gravar ifrån 1920-talet finns också här. Det finns ingen avskiljande häck mellan gravvårdarna och inget gångsystem. Det är en viss variation av stenar, mestadels stående, men även en del liggande gravvårdar och något träkors. I delen för familjegravar finns några mer sentida gravstenar.

Kvarteret präglas av gravvårdarnas placering i den öppna gräsytan liksom en avgränsning av vegetation mot de större familjegravarna. Inom kvarteret finns flera gravvårdar som inte längre har någon gravsten vilket ger öppna ytor mellan gravvårdarna.

Kvarter 4

Kvarteret ligger på nordöstra sida av kyrkobyggnaden och angränsar till kvarter 3 och kvarter 1, med ån Glumman nedanför. Kvarter 3 och 4 avskiljs med en stenlagd gång av skifferplattor.

Kvarteret är en allmänning där de sista gravsättningarna skedde under 1940-talet. Under 1940-talet förändrades den del som angränsar till kvarter 3 då en del med familjegravar införlivades här. En oxelhäck skiljer familjegravarna ifrån allmänningens mer anspråkslösa utformning och glesare placerade gravstenar. Vid familjegravarna finns mer planterad grönska, bland annat en rododendronbuske i bakkant av en grav. Gravstenarna här är mestadels stående ifrån 1920–40-talet och står i en öppen gräsyta riktade mot öst. Det är inte lika tydliga rader, inom den allmänna delen, som inom motsvarande delar av kvarter 2 och 3.

Kvarteret präglas av närheten till kyrkobyggnadens östra del och av mindre gravvårdar som är placerade i en öppen gräsyta. Det har en luftig öppen karaktär som omgärdas av större familjegravar. Inom kvarteret finns flera gravvårdar som inte längre har någon gravsten vilket ger öppna ytor mellan gravvårdarna.

Kvarter 5

Kvarteret sträcker sig längs med kanterna av den del som utvidgades 1918 och ramar in av kyrkogårdsmuren i norr och angränsar ån Glumman i öst. Kvarteret ramar även in kvarter 6 och 7 som ligger som en mittdel, inom kvarter fem. Avskiljande häckar av oxel är planterade i rygg på gravarna som angränsar mittdelen. En asfaltsgång leder runt kvarteret och gravvårdarna är placerade parallellt längs med och riktade mot asfaltsgången. Högre lundar av både parklund och skogslund löper längs med kvarterets yttre delar och ger karaktär åt kvarteret.

Inom kvarteret finns flera gravstenar ifrån 1900-talets första årtionden, samtida med den norra delens tillkomst. Här finns flera grusgravar kvar och spår av tidigare grusgravar med stenramar. Två äldre järnkors finns också inom kvarteret, vilka har flyttats till sin nuvarande plats.

Kvarterets karaktär präglas av en luftig struktur med mycket träd och buskar. Den har utifrån gravvårdarna mestadels en karaktär av tidigt 1900-tal även om mer sentida gravvårdar också finns representerade här.

Kvarter 6

Kvarteret ligger innanför kvarter 5. En oxelhäck ramar in kvarter 6 och 7 och avskiljer dem ifrån kvarter 5. Innanför dessa står gravarna placerade jämsides i rader, delvis i par med ryggarna mot varandra. Fristående buskar av häggmispel placerad som en avskiljande del mellan gravarna, vilket ger en egen struktur inom kvarteret, samtidigt som de solitärt placerade buskarna bidrar till genomsiktlighet inom kvarteret.

Kvarteret är en allmänning och anlades 1918, de sista gravsättningarna skedde under 1940-talet. Inom kvarteret finns mindre, stående gravstenar, både mellanhöga och lägre rektangulära. Ett flertal mindre liggande gravvårdar finns här också och en del pulpetstenar. Samtliga stenar har en enkel och avskalad utformning, ett par träkors finns även inom kvarteret.

Kvarteret präglas av vegetationen med en tydlig inramning och indelning. Samtidigt har kvarteret en öppen och luftig karaktär med gravvårdar placerade i gräset utan gångsystem. Gravvårdarnas karaktär är mindre stående stenar och mindre liggande hållar ifrån 1920–40-talet. Inom kvarteret finns flera gravvårdar som inte längre har någon gravsten vilket ger öppna ytor mellan gravvårdarna.

Kvarter 7

Kvarter 7 hänger samman med kvarter 6 men utgör en mindre, avsmalnande del som sträcker sig norrut. Planterade häckar av oxel ramar in kvarteret och avdelar raderna på samma sätt som inom kvarter 6. I mittraden är solitära buskar av häggmispel planterade mellan gravarna och fungerar som gränsmarkering mellan två rader av gravar.

Kvarteret är en allmänning och anlades 1918, de sista gravsättningarna skedde under 1940-talet. Det har en luftig och öppen karaktär med mindre stående och liggande, enkelt utformade gravvårdar placerade i en öppen gräsyta utan gångsystem. Buskarna som ramar in och avskiljer mellan gravar utgör också en del av dess karaktär. Gravvårdarna är ifrån 1920–40-talet. Inom kvarteret finns flera gravvårdar som inte längre har någon gravsten vilket ger öppna ytor mellan gravvårdarna.

Kvarter 8

Kvarter 8 tillkom vid utvidgningen av kyrkogården 1943. Från söder leder två grindar av gjutjärn med årtal 1943 gjutet i dess övre del, "19" i ena grinden och "43" i den andra, in till kyrkogården. En asfalterad gång leder igenom hela kvarteret och bort mot kvarteren 9–12 som ligger norr om kvarter 8.

Det är delvis gles mellan gravarna och stående gravstenar dominerar. Gravarna ligger i rader parallellt med kvarterets längsgående struktur med asfalterad gång och kyrkogårdsmur på ena sidan och vattendraget Glumman på den andra. Rygghäckar av amerikansk hagtorn är planterade längs mittdelen inom kvarteret och fungerar avskiljande mellan två rader med gravar. Rygghäckar är även planterade i raden med gravar som ligger parallellt med Glumman.

En slänt nedanför den västra delen av kvarteret leder ner till Glumman och i kvarterets nordvästra del finns en bänk att sitta vid. Även vid kvarterets södra del finns en bänk för möjlighet att titta ut över vattnet som strömmar och stenbron som leder över till kyrkan. Kyrkogårdsmuren leder längs med den östra sidan av kyrkogården och löper parallellt med väg 240. Längs med kyrkogårdsmurens utsida finns högre trääd av sorten bohuslind. Gravarna är mestadels stående, mellanhöga eller lägre rektangulära stenar av granit.

Kvarteret präglas av närheten till Glumman, de höga träden som ramar in kvarteret liksom den längsgående stenvallen på dess östra sida med närhet till vägen och kyrkstallarna.

Kvarter 9

Kvarter 9 tar vid norr om kvarter 8 och tillkom också vid utvidgningen av kyrkogården 1943. En allmänning ligger inom kvarteret med flertalet gravar ifrån 1940-talet. Den allmänna delen omgärdas av en häck av amerikansk hagtorn och inom den delen dominerar stående, mindre rektangulära eller fyrkantiga gravstenar och mindre hällar. Flertalet är ifrån 1940-talet men det finns även några mer sentida gravstenar med familjegravar.

Den del som ligger utanför allmänningen har familjegravar som står mot rygghäckar av amerikansk hagtorn.

Kvarteret karakteriseras av den allmänna linjens gravvårdar, placerade i en öppen gräsyta utan gångsystem. Den har en öppen och luftig karaktär där häckar fungerar avskiljande gentemot familjegravarna. Inom kvarteret finns flera gravvårdar som inte längre har någon gravsten vilket ger öppna ytor mellan gravvårdarna.

Kvarter 10

Kvarter 10 ansluter norr om kvarter 9, kvarteret tillkom vid utvidgningen av kyrkogården 1952. En allmänning ligger inom kvarteret, med flertalet gravar ifrån 1950-talet. Allmänningen motsvarar fyra gravrader och gravvårdarna är placerade i rätta rader. Det är mestadels stående mindre stenar med inslag av liggande stenar. Mellan dem finns en rygghäck av amerikansk hagtorn planterade som en avskiljande gräns. Skifferplattor är utlagda som ett gångsystem inom kvarterets gräsbevuxna ytor.

Delen som inte utgör allmänning är utformad på liknande sätt. Gravarna ligger i rätta rader, parallellt med ryggar mot varandra och mellan två parallella raden finns rygghäckar av oxbär planterade. Från kvarter 10 leder en gångbro över Glumman och förbinder kyrkogårdens två delar med varandra. Invid kanten till Glumman växer högre träd vilket ger ett lummigt intryck, kvarteret präglas även av häckar som delar in gravvårdarna i mindre delar inom kvarteret.

Gravarna inom området utgörs till stor del av lägre så kallade portföljstenar men även av mer högre och breda gravvårdar. Granit i olika färger och diabas är vanliga material på gravvårdarna.

Kvarter 11 och 11U

Kvarter 11 tillkom också vid utvidgningen av kyrkogården år 1952. Kvarteret tar vid efter kvarter 10 och angränsar även till kvarter 12. I kvarter 11 finns ingen allmänning. Inom kvarteret indelas gravvårdar av häckar av amerikansk hagtorn. Rygghäckar av måbär är planterade i rätta rader och fungerar avskiljande mot gravstenar placerade på sidorna om den. Stenplattor av skiffer bildar gångsystem mellan gravarna. Gravstenarna inom kvarteret är generellt större, breda stenar och många av dem är familjegravar med tillkomst efter 1950-talet.

Inom kvarteret finns en del för urngravar, placerade i halvcirkelform 11U. Gravstenarna här utgör liggande hällgravar i mindre, mestadels fyrkantigt format, en del pulpetstenar. Den här delen av kyrkogården angränsar mot Glumman och flera olika buskar är planterade i bakkant av gravarna ner mot vattendraget. Exempel på växtlighet här är rododendron, dagfunkia och doftschersmin. En stenlagd gångväg av skifferplattor leder genom halvcirkeln vid gravarna.

Kvarter 12

Kvarter 12 ligger i den norra delen av den del som utvidgades 1952. Det omgärdas av kyrkogårdsmur i öst och av ån Glumman i norr och kvarteret har en rundad form mot vattendraget. Vattendraget löper även längs kvarterets västra sida och kvarter 11 angränsar mot kvarterets södra del. En asfalterad gångväg leder runt och genom kvarteret. Inom kvarteret är gravarna indelade i två parallella rader mitt emot varandra med en gångstig av skifferplattor lagda på gräsytan emellan gravarna. Varje sådan del avgränsas ifrån nästa med längsgående rygghäck av sorten måbär. Häckar av amerikans hagtorn ramar in kvarterets yttre delar.

Inom kvarteret finns mestadels stående rektangulära stenar men även liggande stenar, dominerande typ av sten är granit och en del stenar i svart diabas.

Kvarteret präglas av närheten till vägen och Glumman och inramas av dessa liksom av den längsgående kyrkogårdsmuren. Högre lundar ger en lummig grönska i kvarteret och ramar in ytterkanterna. Häckarna ramar in en tydlig struktur inom kvarteret.

Kvarter 13 och 13U

Kvarteret är beläget inom kyrkogårdens utvidgning ifrån 1983 och ligger väster om den äldsta delen av kyrkogården. En del av kvarteret gjordes om för urngravar år 2000, utformningen togs fram och utfördes av dåvarande kyrkvaktmästare Hans Persson. Inom den inre delen av kvarteret som är omgärdat av häckar av sorten måbär och oxbär är gravarna placerade i cirklar runt sorgeträd som tårbjörk och hängkaragan eller i rader med måbärsbuskar i bakkant. Här finns en variation av olika typer av gravstenar både i material och i utformning.

En gångväg av stenlagda sjöstensplattor leder rakt igenom från kvarterets södra del norrut mot minneslunden i kvarter 14. Kvarter 13 löper även parallellt med den asfalterade gångvägen, som löper på båda sidor av kvarteret i sydlig/nordlig riktning. Kvarteret avgränsas i söder av den längsgående kyrkogårdsmuren, parallellt med denna löper även den asfalterade gångvägen.

Kvarteret präglas av sentida gravvårdar ifrån 1980-talet och framåt, här finns en variation och bredd i hur stenarna är utformade. Detsamma gäller växterna inom kvarteret, här finns bland annat kärleksört och blodnäva planterade.

Kvarter 14

Kvarter 14 ligger norr om kvarter 13 och inom den del som utvidgades 1983. Här finns en minneslund och en askgravlund, vilka ligger placerade mitt i kvarteret och omges av grönytor för tillkommande gravar. På den östra sidan om minnes- och askgravlund finns redan två rader med gravar.

Inom minneslundan finns det blomsterställ och mycket grönska, bland annat barrväxter som tuija och hemlock. Blommor som ängsnäva, dagöga, lammöra, madonnalilja och kärleksört växer här. En damm är anlagd inom en yta med sjöstensplattor. En likadan damm finns anlagd i en rak linje 80 meter norr denna, mellan kvarter 15 och 16. I askgravlundan finns två stenar av granit på vilka namnplattor är fästa. En bred gång lagd med sjöstensplattor, ifrån nordlig riktning, leder fram till granitstenarna. Två träbänkar finns här med plantering av bergnepeta och stäppsalia i bakkant. Mellan de två stenarna finns en plantering med liknande blommor som inom minneslundan som den angränsar mot.

Kvarter 15 och 15U

Kvarter 15U ligger i kvarterets östra del och omfattar endast urngravar. De är placerade längs med dess östra ytterkant i en rad. I övrigt förekommer tomma ytor inför kommande gravar. Den asfalterade gångvägen som sträcker sig genom kvarter 13 och 14 fortsätter genom det här kvarteret och genom kvarter 16. Gångvägen löper på båda sidor av kvarteret i nord/sydlig riktning. I kanten mot kvarter 5 finns högre lundar som ligger inom angränsande kvarter 5. Inom kvarter 15 finns ekar som angränsar mot kvarter 14. Mitt i mellan kvarter 15 och 16 finns en likadan anlagd damm som i kvarter 14. Den omges av barrväxter som tujor, hemlock och rhododendron.

Ytterkanten av kvarteret ramar in av en låg oxbärshäck mot väster, kvarteret angränsar i väster mot en kohage.

Kvarter 16 och 16U

Inom kvarter 16 och 16U som ingår däri finns ännu inga gravar. Inom kvarteret leder en asfalterad gångväg som sträcker sig genom kvarteret i nord/sydlig riktning. I norr liksom mot väst inramas kvarteret av en oxbärshäck. I kanten mot kvarter 5 finns högresta lindar som ligger inom det angränsande kvarteret.

Mitt i mellan kvarter 15 och 16 finns en damm belagd på en yta av sjöstensplattor som skapar ett slags visuell gräns mellan kvarter 15 och 16. Plattorna är även lagda som ett gångsystem rakt igenom kvarter 15 och 16, i nord/sydlig riktning.

Kvarteret präglas av öppna ytor liksom av det öppna omgivande landskapet i väster med sjön Panken samt närliggande hembygdsgården norr om kyrkogården. Utanför den norra delen av kyrkogården växer det flera högresta björkar och ekar.

Inskriptioner och titlar

Kyrkogårdar kan ses som en spegling av det lokala samhället då det visar på yrkestitlar och gårdsnamn som avspeglar den omgivning den ligger i. Mot slutet av 1800-talet och 1900-talet användes ofta titeln lantbrukare, längre tillbaka i tiden användes hemmansägare. Inom Väse kyrkogård finns även flera gravar där syskon vilar tillsammans i en syskongrav. Det kan i en del fall avspegla en typ av familjejordbruk som blev vanligt under 1900-talet där två eller flera av barnen tillsammans övertog gården. De fortsatte bo ihop och förblev ogifta. Från att tidigare knappt ha existerat, blev det från slutet av 1800-talet allt vanligare att bröder och systrar drev gårdar ihop och syskonjordbruk fortsatte vara ett vanligt inslag på svensk landsbygd fram till 1900-talets slut.

Kvinnor står ofta som hustru/maka eller med föräldrar under 1800-talet, där titeln på maken eller pappan avslöjar mer om livsvillkoren. Yrkestitlar för kvinnor börjar skrivas ut från 1800-talets andra halva och framåt i takt med att kvinnor började kunna ha yrken. En vanlig yrkestitel var lärarinna.

Det var vanligt att bibel- och psalmhänvisningar skrevs ut under 1800-talets början för att övergå till förkortningar under 1800-talets mitt. En anledning till att det räckte var antagligen att skolan lärde ut psalmverser och Bibelcitater utantill. Exempel på Väse kyrkogård är bibelhänvisningen "*Uppenbarelsen 21:4*" på ett gjutjärnskors. På en del gravvårdar förekommer även sentenser som "*Kristus min förlossare lefver*" och "*Hava vi dött med honom skola vi ock leva med honom*".

För Väse kyrkogård finns flera titlar som bland annat berättar om koppling till kyrkan liksom till stationssamhället Väse. Många inskriptioner berättar om geografisk hemvist, några exempel på förekommande gårds eller bynamn är Karsvalla, Silkestad, Glumshammar, Viberg, Glumsund, Tågåås.

Exempel på titlar på Väse kyrkogård är; kyrkoherde, kyrkvaktmästare, klockare, hemmansägare, lantbrukare, postmästare, stationsmästare, urmakare, skraddarmästare, flygkapten och godsägare. Exempel på kvinnligt kodade titlar är lärarinna, syster, mor och hustru.

Under 1900-talets början blev inskriptionerna på gravstenarna mer kortfattade och det började bli alltmer vanligt med stenar utan titlar, endast med namn. Vanligt blev även gravstenar med ordet familjegrav och familjens efternamn. På landsbygden kom dock titlar att finnas kvar längre, även på 1950–60-talet återfinns det på gravstenar. Vanligt var också att familjegravar kompletterades med ytterligare mindre intilliggande stenar, något som är vanligt förekommande på Väse kyrkogård.

Även om titlar kom att bli mindre vanligt under 1900-talet så var väl valda emblem, symboliska och dekorativa sådana fortfarande en del av gravvårdens utformning och olika årtionden visar olika trender och stilar. På mer sentida stenar står återigen ibland yrkestitlar utskrivet eller är återgivet genom en mer subtil symbol. Den moderna fritidens symboler är även vanligt och visar på intressen som till exempel katter eller fotboll. Det har blivit en större mångfald av symboler vid sidan av de äldre traditionella symbolerna som även lever kvar.

Grönt kulturarv på Väse kyrkogård

Grönskan på Väse kyrkogård ger en grön struktur som även visar på hur kyrkogården har utvidgats då grönskan skiljer sig åt något inom de olika delarna och kvarteren. Vegetationen är varierad och det är kyrkogårdsförvaltningens mål att upprätthålla mångfalden av olika arter av blommor, buskar, häckar och träd. Nedan följer därför en sammanställning av de växter som kan räknas till det gröna kulturarvet och som om möjligt bör bevaras. För att säkerställa vården av trädbeståndet tas under 2023 en särskild trädvårdsplan fram för kyrkogården.

Se vidare under rubriken "Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkogården".

Träd och buskar

Runt kyrkogårdens äldsta del, kvarter 1-4, finns en trädkrans bestående av ekar. De stora ekarna är ca 100 år i ålder och de finns kring kyrkogårdens norra, östra och västra sida. Längs den södra delen av kyrkogården, innanför kyrkogårdsmuren, växer lönn och ask, en av kyrkogårdens äldsta askar står här. Två relativt nyplanterade lönnar står vid kyrkogårdens östra entré, innanför grindarna. Kring delen som utvidgades 1918 med kvarter 5-7 växer en trädkrans längs med dess norra, västra och östra del, med olika typer av lind, skogslind och parklind. Vid den östra delen som angränsar till Glumman växer även lönn. En trädkrans av bohuslind löper längs med den östra delen av kyrkogården, parallellt med kyrkogårdsmuren och ramar in kvarter 8-12 samt markerar en gräns mot norr. Längs den västra sidan som angränsar till Glumman växer det lönn. Pyramidalm växer i anslutning till kyrkobyggnadens södra långsida, här finns även inslag av pyramidavenbok som på sikt kommer att ersätta almarna. Tårbjörk som sorgträd finns inom kvarter 13.

Häckar

Kyrkogårdens västra del, ifrån utvidgningen 1983, ramar in i norr och väster av en låg häck av häckoxbär. Häcksystemet inne på kyrkogården består av rygghäckar och solitära buskar av oxel, häckoxbär, måbär, häggmispel och amerikansk hagtorn. Inom kvarter 1-4 består häcksystemet av oxel, inom kvarter 5-7 växer oxel och buskar av häggmispel. Kvarter 8-12 har buskar av amerikansk hagtorn samt oxbär och måbär.

Inom kyrkogården växer även rhododendron i anslutning till ett par gravstenar liksom flera olika sorter solitära buskar som häckkaragan, paradisbuske, schersmin, häggmispel, syren, bukettspirea och klättherhortensia. Högresta tujor växer vid kyrkobyggnadens västra entré liksom vid ingången till den östra delen av kyrkogården och inom kvarter 14,15 och 16. Inom kyrkogården finns även andra barrväxter som idegran och hemlock.

Övrigt växtmaterial av kulturhistoriskt värde

På kyrkogården finns planteringar med buskar och perenner som är medvetet gestaltade. De enskilda gravarna har däremot genom åren pryts med olika växter. Kanske plockades någon planta med från gården eller skogen och kanske är den idag etablerad på gravstenen. På de flesta gravarna på Väse kyrkogård finns dock få spår av detta då flertalet gravar har sentida planteringar.

Här är några av de växter som noterats på kyrkogården och som brukar räknas till det gröna kulturarvet:

- Rododendron • Schersmin • Kärleksört • Blodnäva • Ängsnäva • Dagöga • Madonnalilja
- Stäppsalia • Bergnepeta • Daggfunkia • Vidjehortensia

Byggnader på kyrkogården

Kyrkan

Den befintliga kyrkan stod färdig 1762 efter ritningar av arkitekt Johan Eberhard Carlberg. Till byggmästare utsågs Lars Åkergren. Tornet från den gamla kyrkan stod kvar och sammanbyggdes med den nya kyrkan men kom att rivas och ersättas med ett nytt torn 1794. Kyrkobyggnaden är uppförd i sten med spritputs, avfärgad vit, fönsterfoder och hörnlistor är slätputsade. Byggnaden har ett brett långhus med femsidig koravslutning, ett västtorn med fyrkantig trälanternin med luckor och upptill ett koppartak smyckad med kors på kula. Övriga tak är också klädda med koppar. Den vitputsade kyrka som står här idag tillkom under den stora befolkningstillväxten på 1700-talet och är en av de största landsbygdskyrkorna i Värmland.

Sockenstugan

Byggnaden ligger söder om kyrkan och används idag som personal-och samlingslokal. Den består av två sammanbyggda envåningshus som har byggts till och om genom åren. I sockenstugan hölls alla sammanträden som behövdes för att styra en stor socken. Den har även fungerat som lagerlokal för spannmål på en tidigare vind som revs i samband med att byggnaden förlängdes. Huset var från början kortare och bostad för klockaren innan han tröttnade på att dela bostad med sockenstugans verksamhet och byggde Klockaregården som bostad i stället. Den gården ligger väster om kyrkogården.

Bårhus

Byggnaden ligger nära kyrkan i sydväst, i linje med kyrkans entréparti. Den ska vara uppförd mellan 1850–1900 med murverk av natursten och slätputs avfärgad vit på dess utsida. Sadeltaket var tidigare belagt med kopparplåt men har sedan 2014 ett skiffertak. Byggnadens funktion har varit likbod eller bårhus men har numera en teknisk funktion som panncentral.

Redskapsbod

Byggnaden används till förvaring av maskiner och redskap för skötsel av kyrkogården. Den ligger söder om kyrkogården, nedanför bårhuset. Byggnaden är uppförd med träfasad målad med röd slamfärg och sadeltak med tvåkupigt tegel. Svarta portar och dörrar omges av vita foder.

Kyrkstallarna

Kyrkstallarna ligger inte inom kyrkogården men angränsar till kyrkogården och ligger mitt emot kyrkan, öst om den gamla landsvägen. De ska vara uppförda från mitten av 1700-talet och framåt och de flyttades till aktuell plats på 1920-talet. De utgör troligen bara en liten del av alla de kyrkstallar som fanns runt kyrkan i äldre tid. Flera av stallarna är utformade som timrade längor och bildar tillsammans en u-form. Samtliga är målade med röd slamfärg och sadeltaken klädda med tvåkupigt lertegel.

Övrigt

Kyrkogårdens servicestationer är enkelt utformade med soptunnor, vatten och hållare för lånevaser.

Omgärdning vid Väse kyrkogård

Murarna på Väse kyrkogård inventerades 2015 inom ramen för *Stenmursprojektet* i Karlstad stift och visar att kyrkogårdens stenmur är av varierande ålder, typ och material.

Kyrkogårdsmuren som idag sträcker sig längs med och omkring kyrkogården består av olika delar. Den äldsta delen är ifrån 1600–1700-talet och sträcker sig längs med den äldsta delen av kyrkogården nordöst om kyrkan (bild 6). Det är en kallmurad stödmur, en så kallad fältstensmur av större stenar. Den angränsar mot älven och har en längd om 107 meter.

Söder om kyrkan är muren uppförd kring 1700/1800-talet och sträcker sig 146 meter längs den här delen av kyrkogården. Norr om kyrkan finns en del av kyrkogårdsmuren uppförd på 1800-talet. Också de här delarna av muren är kallmurade fältstensmurar av små stenar och fungerar som stödmur. Öster om kyrkan finns en del av kyrkogårdsmuren som löper parallellt med vägen och är uppförd på 1900-talet (bild 7). Den delen av kyrkogårdsmuren är en kallmurad skalmur uppbyggd med kvaderhuggen större sten.

Entréer till kyrkogården finns vid ett flertal ställen. Till den östra delen finns två ingångar, en längs den östra mursträckan med en parkering intill väg 240 och ytterligare en entré i söder (bild 4&5). Båda dessa entréer har järngrindar med årtalen för respektive utvidgning av kyrkogården införlivat som en del av grinden. Till den äldsta delen av kyrkogården finns en entré i öst, även denna har järngrindar men utan årtal (bild 1). En entré till den västra delen av kyrkogården finns längs den södra kyrkogårdsmuren med grindar av järn med årtalet 1982 i dess övre del (bild 2&8).

Vid samtliga entréer finns kallmurade kvaderstolpar. Den södra mursträckan har en öppning med en stentrappa och järnräcke som leder upp till kyrkogården invid bårhuset (bild 3).

Bild 1

Bild 2

Bild 3

Bild 4

Bild 5

Bild 6

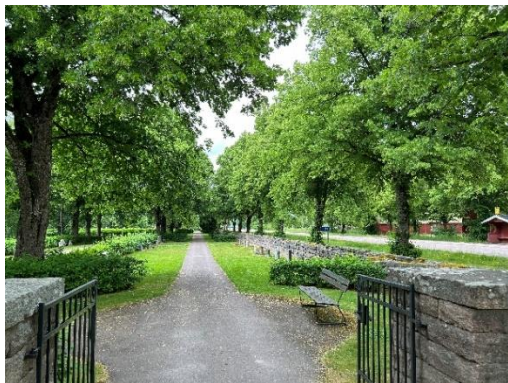

Bild 7

Bild 8

Lagskydd

Begravningsplatsen är tillkommen före 1940 och skyddas därmed av kulturmiljölagens 4 kapitel 11-15 §§. Där framgår bland annat:

I fråga om begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen:

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad, fast anordning eller vegetation, eller
3. för att ändra medveten gestaltning av vegetationen.

Åtgärder som kan vara tillståndspliktiga är t.ex. renovering av byggnader och murar, hårdgörande av ytor, anläggning av ask- och minneslundar eller askgravplatser, nedtagning av träd och häckar samt borttagande av gravvårdar m.m.

I vården av en begravningsplats ska dess betydelse som en del av kulturmiljön beaktas. Begravningsplatsen ska vårdas och underhållas så att dess kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

Vid frågor kring förändringar och tillstånd kontakta Länsstyrelsen Värmland.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av Väse kyrkogård

Viktigt för helheten

- Stenmurarna som omger kyrkogården är ett viktigt arkitektoniskt och historiskt element som ska bevaras. Muren inventerades 2015 inom ramen för stiftsprojektet *Stenmursprojektet* i Karlstads stift. Skötselråden i dokumentet bör följas.
- Samtliga ingångar till kyrkogården med grindar av smidesjärn, flera med årtal som berättar om kyrkogårdens utvidgningar, ska bevaras och vårdas med traditionella material och metoder.
- Kyrkogårdens ingångar ska bevaras.
- Grind av smidesjärn ska bevaras och vårdas med traditionella material och metoder.
- Kyrkogårdens ram- och grusgravar ska bevaras. Likaså ska trampstenar bevaras.
- Mycket värdefulla gravanordningar, som är i pastoratets ägo, får inte avlägsnas från befintlig plats, ändras eller återupplåtas.
- Värdefulla gravanordningar, som är i pastoratets ägo, bör bevaras och inte avlägsnas från befintlig plats. När en gravanordning som klassats som värdefull är/blir återlämnad kan gravvården/gravplatsen återanvändas. Återupplåtelse bör ske utifrån vad som bedöms lämpligt i varje enskilt fall. En ny gravrättsinnehavare kan då exempelvis slipa ned inskriptioner och förse gravvården med nya. En annan möjlighet är att man vänder på gravvården och gör en ny inskription. På så vis bevaras inskriptionen till eftervärlden. I vissa fall kan originalgravvården lämnas orörd och en ny liggande sten tillföras. Återanvända gravvårdar kan förses med en recyclingsymbol för att redovisa förändringen och för att uppmärksamma eventuell inskription på baksidan. Värdefulla gravanordningar kan även vara möjliga att återanvända som "askgravlund".

- Skötsel- och underhållsplan för mycket värdefulla gravvårdar ska följas.
- Ekonomibyggnaden skyddas som kyrkogården i övrigt av kap 4 § 11-15 i kulturmiljölagen.

Viktigt för de olika delarna

- Nya gravvårdar på återupplåtna gravplatser bör anpassas efter karaktären på respektive område, vad gäller storlek, form och material.
- Allmänlinjerna i kvarter 2-4, 6-7 samt inom kvarter 9 och 10 ska bevaras i sin nuvarande form. Ingen ny återupplåtelse ska ske i fälten.

Vegetation

- Den biologiska mångfalden på kyrkogården ska bevaras så att kyrkogårdens karaktär inte förvanskas.
- Trädvårdsplanen ska följas. Trädbeståndet har miljöskapande värden och ska därför i möjligaste mån bevaras.
- Alléer, solitära träd och sorgträd ska bevaras. Vid behov ska de i första hand ersättas lika befintligt. Problemträd kan dock bytas mot annan sort.
- Häckstrukturen på kyrkogården ska bevaras.

Övrigt

- Servicestationer bör vara placerade så att de ej skymmer eller inkräktar på gravplatser. De bör också utformas på ett sådant sätt att de smälter in i omgivningen.

Mycket värdefulla gravvårdar på Väse kyrkogård

* återlämnad gravplats

Gravnummer: Kv 1 1A

Tillkomstår: 1982

Urvalskriterium: Titel, miljöskapande värde

Karaktäristik: Liggande gravhäll av grå granit. Försänkt text i svart.

Inskription: F. Kontraktsposten Iwan Hjerdt
*15.11.1899 † 11.10. 1982 hans maka Tullan
*8.11.1896 † 16.6. 1985

Gravnummer: Kv 1 1BC*

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Titel, ålder.

Karaktäristik: Mellanhög, stående gravvård med grovhuggna raka kanter i grå granit med upphöjd text inom en försänkt, slät yta.

Inskription: Kyrkoherde A.G Rystedt 1846–1919 hans maka Astrid f. Södergren 1853–1923

Gravnummer: Kv 1 1D

Tillkomstår: 1977

Urvalskriterium: Titel, miljöskapande värde

Karaktäristik: Liggande gravhäll av grå granit. Försänkt text i svart.

Inskription: Prosten Gösta Ruderus
*06.06.1907 † 18.11. 1983 hans maka Evy f. Törnkvist
*18.5. 1904 † 8.5. 1977

Gravnummer: Kv 1 15AB

Tillkomstår: 1913

Urvalskriterium: Ålder, geografisk hemvist

Karaktäristik: Liggande gravhäll med förhöjd text och symbol i form av ett kors.

Inskription: O. Jonsson Skogstorp familjegrav

Gravnummer: Kv 1 26AB

Tillkomstår: 1876

Urvalskriterium: Titel, symbol-stjärna, inskription

Karaktäristik: Högre rest gravvård i grå granit som vilar på en stensockel. Försänkt text i svart.

Inskription: A.G. Svensson F. 1813 D. 1876
Församlingens klockare i 35 år Wänner
reste vården

Gravnummer: Kv 1 27AB-28AB

Tillkomstår: 1924

Urvalskriterium: Sten 1 – ålder, grusgrav med stenram, inskription

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i grå granit, huggen stenram omger den grusade ytan. Försänkt text i svart.

Inskription: Adolf Austrin *15/12 1869 †10/9
1924 och hans hustru Gerda *25/7 1880 †
14/11 1970/Vänner reste vården

Gravnummer: Kv 1 29ABC

Tillkomstår: 1908

Urvalskriterium: Ålder, geografisk hemvist, grusgrav med stenram, ålderdomlig stavning

Karaktäristik: Liggande pulpetsten infälld i stenramen som omger den grusade ytan. Upphöjd text på den infällda pulpetstenen. Försänkt text i svart i stenramen närmast pulpetstenen.

Inskription: L. Larsson Hoflanda familjegrav

Henning Larsson *1900 †1963 Elsa Simberg *1898 †1983

Gravnummer: Kv 1 30BC*

Tillkomstår: 1953

Urvalskriterium: Inskription – sentens, symbol – strålande stjärna, tidstypisk, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i röd granit med schablondkor i form av en strålande stjärna samt inskription. Gravvård med profilerade kanter och topp.

Inskription: Kristus vårt härlighets hopp

Otto Persson *1868 †1957 hans maka Märta *1868 †1953 Karsvalla

Gravnummer: Kv 1 41A

Tillkomstår: 1943

Urvalskriterium: Titel, symbol – bevingade hjulet, Socialhistoriskt värde – Väse stationssamhälle

Karaktäristik: Liggande gravhäll i svart diabas, raka kanter och rundad topp. Förgylld, försänkt text och dekor.

Inskription: Ingeniör P.A. Elffors *1888 † 1943 hans maka Ruth *1900 †1978

Gravnummer: Kv 1 45*

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Ålder, symbol - stjärna, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Låg, stående gravvård i polerad svart diabas med nedsänkt inre opolerad ram, med förgylld försänkt text. Gravvården har raka kanter och bruten topp.

Inskription: Maria Andell fr. Röö

Gravnummer: Kv 1 50AB*

Tillkomstår: 1911

Urvalskriterium: Ålder, titel, symbol, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Mellanhög stående gravvård i polerad diabas med schablondekor i form av ett kors och en lagerkrans. Slät, textspegel med försänkt text i grått, flerdelad gravvård med raka kanter och bruten topp.

polerad textspegel med försänkt, förgylld text på flerdelad gravvård med raka kanter och bruten topp.

Inskription: Hemmansägaren N.G. Nilsson från Nygård *30/8 1851 †16/6 1911 Hans maka Emma Nilsson *7/2 1865 †16/7 1935

Gravnummer: Kv 1 59*

Tillkomstår: 1911

Urvalskriterium: Ålder, inskription – sentens, symbol, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Mellanhög stående gravvård i polerad diabas med schablondekor i form av ett kors och en lagerkrans. Slät textspegel med försänkt text i grått, flerdelad gravvård med raka kanter och bruten topp.

Inskription: Här hvilar Maria Bengtsson Fridhem *1833 †1911 Kristus min förlossare lefver Kristina Johansson *1868 †1945

Gravnummer: Kv 1 69AB

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Ålder, titel, geografisk hemvist, tidstypisk, miljöskapande värde

Karaktäristik: Högre bäst bautasten i granit med polerad textspegel och försänkt, förgylld text. Står på en sockel.

Inskription: Kyrkovärden Anders Andersson Öhna *17/6 1852 † 6/8 1915 hans maka Kristina *15/7 1856 † 28/11 1919

Gravnummer: Kv 1 70*

Tillkomstår: 1928

Urvalskriterium: Titel, inskription – sentens, dekor

Karaktäristik: Mellanhög stående gravvård i granit, vård med raka kanter och bruten topp. Slät textspegel med försänkt text. Upphöjd dekor.

Inskription: Här vilar lantbrukaren Wiktor Andersson * 18/11 1877 †20/10 1928 Älskad-Saknad

Gravnummer: Kv 1 73ABC

Tillkomstår: 1897

Urvalskriterium: Sten 1 – ålder, geografisk hemvist, stenram kring tidigare grusgrav

Karaktäristik: Högre bäst gravvård med stenkors i svart slät diabas som vilar på en hög stensockel. Stenram med gräsyta, tidigare grusad yta.

Inskription: L.J Larsson Björkvik Familjegrav

Gravnummer: Kv 1 77ABC

Tillkomstår: 1899

Urvalskriterium: Sten 1 – ålder, geografisk hemvist, personhistoriskt värde, dekor, ålderdomlig stavning. Sten 2–4 – miljöskapande helhet

Karaktäristik: Sten 1-mellanhög gravvård med försänkt text i svart. Dekorativ relief längs sidorna liksom övre delen på stenen. Sten 2–4 liggande gravhållar med upphöjd text.

Inskription: Sten 1 – Jan Jonsson och hans hustru Kristina Magnusson från Myrom samt deras äldste son af 9 syskon ledamoten af riksdagens 2dra kamare Jonas Jansson från Åsen född 1824 Död 1899 hans hustru Stina Maja Ericsson från Berg Född 1826 Död 1870

Sten 2 – Owe Jansson Berg *1898 † 1946 hustrun Charlotte f. Schiller *1905 †19992 Jan Schiller *1938 †1967 Antoine Schiller *1879 †1949 Lars Jansson *1935 †2009

Sten 3 – Deras dotter Stina Beata *1854 †1929 hennes make häradsdomaren P.O. Jansson Myrom *1854 †1922 Göta *1845 †1917 Svea *1882 †1971

Sten 4 – Theodor Jansson Myrom *1884 †1965 hans hustru Olga född Kullgren *1894 †1985

Gravnummer: Kv 1 79

Tillkomstår: 1857

Urvalskriterium: Järnkors, hög ålder, inskription, symbol-stjärna, titel, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Gjutjärnskors med rundad yttre del på korsarmarna samt stjärnsymbol i övre delen på korsstammen.

Inskription: Kamrer L.G Kolthoff Född 12/7 1775 Död 6/1 1857 Jobs 19:25

Gravnummer: Kv 1 83AB*

Tillkomstår: 1859

Urvalskriterium: Ålder, ovanlig gravvård på Väse kyrkogård, miljöskapande, symbolik, stenram kring gravvård

Karaktäristik: Kors i polerad diabas, försänkt, grövre textpegel med upphöjd text i svart. Stenram med gräsyta, tidigare grusad yta.

Inskription: Malmers familjegrav

Gravnummer: Kv 1 84AB*

Tillkomstår: 1938

Urvalskriterium: Titel, tankeväckande gravvård

Karaktäristik: Låg gravvård i diabas med raka kanter och rundad topp. Förhöjd text i ruta.

Inskription: Mor Lisa Svensson 1823–1906
Syster Kristine Johansson 1863–1938

Gravnummer: Kv 1 88ABC

Tillkomstår: 1908

Urvalskriterium: Sten 1 – ålder, utformning av gravvård, geografisk hemvist, inskription –sentens, ålderdomlig stavning, miljöskapande värde, stenram kring gravvård

Karaktäristik: Högre gravvård i diabas, tredelad i sin utformning, krönt av akrotirer, mittdel med försänkt fasetthuggen text och en nedre bred sockel med försänkt fasetthuggen sentens.

Inskription: L. Gust. Larsson Wästanå 1855-1908 Familjegrav Jag är uppståndelsen och lifvet den som tror på mig han skall lefva om han än dör

Gravnummer: Kv 1 89AB

Tillkomstår: 1955

Urvalskriterium: Unik gravvård för Väse kyrkogård, inskription – sentens, titel, geografisk hemvist, konstnärligt värde,

Karaktäristik: Gravvård av skiffersten med raka kanter och bruten topp. Infälld relief med porträtt av koppar. Del av tidigare stenram är synlig längs ena sidan, tidigare grusgrav.

Inskription: Kyrkoherden i Köla John Wähling 1900–1955 Anna Wähling 1906–1995 Högt älskad och djupt saknad - av vänner i Köla

Gravnummer: Kv 1 90ABC*

Tillkomstår: 1890

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel, inskription, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter spetsig, profilerad topp. Textspegel i grå, polerad granit med nedsänkt text.

Inskription: Handlande A. Janssons
Familjegrav Väse st. UPP 7.13.14

Gravnummer: Kv 1 91AB*

Tillkomstår: 1901

Urvalskriterium: Ålder, familjegrav med stenram från tidigare grusad yta, eventuellt tidigare stående håll, geografisk hemvist, tidstypisk.

Karaktäristik: Liggande gravhäll av grå granit med raka, grovhuggna kanter och släthuggen spegel med upphöjd text.

Inskription: J. Jonsson 1834-1901 Kristine
Jonsson 1842-1924 Barnen 1866 Emil 1868
1877 Hanna 1878 1883 Olga 1940 1871
Kristina 1956 1879 Hanna 1964 Thorsgården

Gravnummer: Kv 1 95ABCD

Tillkomstår: 1892

Urvalskriterium: Sten 1 – ålder, inskription, geografisk hemvist, miljöskapande värde

Karaktäristik: Högre bautasten i råhuggen grå granit. Försänkta textspeglar med försänkt text i svart.

Inskription: Erik Eriksson * 1811 †1892 Maria
Eriksson * 1829 † 1898 Åsen Karl Eriksson
*1864 †1944 hans maka Hilda *1871 †1957
sonen Gösta * 1899 †1920 Troget minne
bevarade af tacksamma barn

Gravnummer: Kv 1 97AB*

Tillkomstår: 1907

Urvalskriterium: Hög ålder, geografisk hemvist, miljöskapande värde, tidstypisk, bibelhänvisning

Karaktäristik: Obeliskformad gravvård i diabas med en polerad textspegel och försänkt text.

Inskription: Birger Simberg från Hammar
*3/7 1884 †8/9 1907 SV. PS. 275 8.

Gravnummer: Kv 1 104ABC

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Hög ålder, titel, miljöskapande värde, symbol – kors, grusgrav, välgestaltad helhet

Karaktäristik: Tvådelad, bred och låg gravvård av ljusgrå granit med nedsänkt textspegel och upphöjd text.

Inskription: Grosshandlaren J. Nilssons familjegrav

Gravnummer: Kv 1 105ABC

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Hög ålder, geografisk hemvist, miljöskapande värde, tidstypisk, grusgrav, välgestaltad helhet

Karaktäristik: Sten 1 – högre bautasten med försänkt textspegel och förhöjd text. Gravvården omges av en stenram, grusad yta och kätting mellan råhuggna stenstolpar.

Inskription: P.G. Ericsson Löfås Familjegrav
sonen Frans Löfåsen *1879 †1967 hustrun
Ruth f. Röhl *1876 †1946 dottern Ebba *
1912 †2000

Gravnummer: Kv 1 109ABCDE

Tillkomstår: 1890

Urvalskriterium: Sten 1 – Miljöskapande, ålder, gravvård med stenram inhägnad med kätting och grusyta. Sten 2 – Miljöskapande helhet.

Karaktäristik: Sten 1 – Högre bautasten i råhuggen grå granit med bruten topp, försänkt huggen spegel med försänkt text. Gravplatsen omges av en stenram med grusad yta som ramar in av kätting mellan råhuggna stenstolpar. Sten 2 – Liggande pulpetsten av grå granit. Upphöjd text i ruta/band.

Inskription: Sten 1– L.P. Larsson *18xx †1892 Anna Larsson *1830 †1896 Hugo Larsson *1867 †1900/ Tacksamma barn reste vården Sten 2 – Postmästaren Torsten Nordstedt *1860 †1929 Edith Nordstedt *1865 †1950

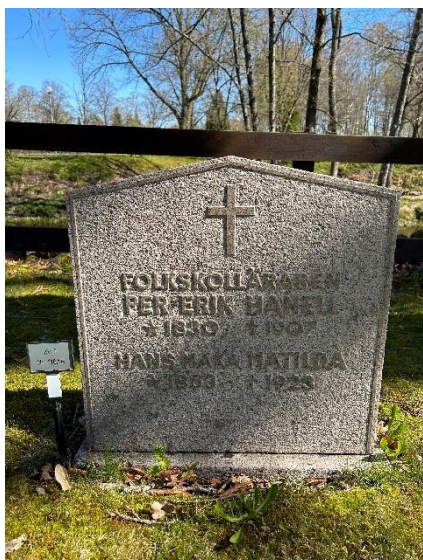
Gravnummer: Kv 1 111AB*

Tillkomstår: 1901

Urvalskriterium: Tidstypisk, ålder, titel, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Högre tvådelad gravvård med raka kanter och snedställd topp. Sten av svart polerad diabas med försänkt text.

Inskription: Häradsdomare Nils Jonsson * 23/11 1821 † 20/4 1906 och dess maka Kristina Andersson Nygård *15/4 1820 †23/6 1901

Gravnummer: Kv 1 118AB*

Tillkomstår: 1907/23

Urvalskriterium: Titel, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Lägre sten av röd granit, vård med raka kanter och bruten topp och förhöjd text och symbol med kors.

Inskription: Folkskolläraren Per Erik Hanell *1830 †1907 hans maka Matilda *1853 †1923

Gravnummer: Kv 1 121AB*

Tillkomstår: 1901

Urvalskriterium: Syskongrav, geografisk hemvist.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter och rundad topp. Röd granit.

Förhöjd, polerad text och symbol i form av ett kors.

Inskription: Stina och Peter Andersson Björkbacken systrarna Petersson *1873 Lina †1911 *1879 Anna †1944 *1881 Berta †1961

Gravnummer: Kv 1 122AB*

Tillkomstår: 1951

Urvalskriterium: Unik gravvård på Väse kyrkogård, konstnärligt värde, miljöskapande värde, inskription – sentens.

Karaktäristik: Tredelad gravvård i grå granit med försänkt text i mittendelen. Övre delen är formgiven som ett klot. Här ska det ha funnits en del ovan klotet i form av en liten flicka, som har försvunnit.

Inskription: Lillan Agvall *5/5 †6/5 1951 Låten barnen komma till mig

Gravnummer: Kv 1 125AB*

Tillkomstår: 1953

Urvalskriterium: Unik gravvård på Väse kyrkogård, konstnärligt värde, personhistoriskt värde, miljöskapande värde, inskription – bibelhänvisning och sentens.

Karaktäristik: Tvådelad gravvård i grå granit med försänkt fasetthuggen och förgylld text. I stenens nedre del finns en infälld relief av koppar.

Inskription: Fältläkaren Edvin Agvall *12.12 1898 †13.9 1966 och hans hustru Essie Agvall *15.2 1902 †2.3 1953 SV. PS 594:7

Hava vi dött med honom skola vi ock leva med honom

Gravnummer: Kv 1 127AB

Tillkomstår: 1964

Urvalskriterium: Titel, geografisk hemvist lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Bred gravvård i granit med raka kanter och bruten topp. Kapitäl omger livstenen och en tempelgavel kröner stenens topp. Försänkt text i svart.

Inskription: Godsägaren Hjalmar Mellquist *1897 †1964 hans maka Hildegard *1897 †1973

Gravnummer: Kv 1 128AB

Tillkomstår: 1907

Urvalskriterium: Hög ålder, titel, geografisk hemvist, symbol-stjärna

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i grovhuggen granit med polerad textspegel med försänkt, förgylld text och symbol. Försänkt spegel i stenens nedkant med försänkt, förgylld text. Stenen står på en sockel.

Inskription: Häradshövdingen Olof Olsson Silkestad *1837†1907 hans maka Anna Olsson *22/11 1832 †19/6 1913 Olof Olsson *1863 †1954 maka Maria *1867 †1960 Ragnar Olsson *1898 †1978 Bartna

Gravnummer: Kv 1 139AB

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Titel, socialhistoriskt värde, lokalhistoria, symbol – kors, inskription

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i granit. Gravvård med raka kanter och rundad topp. Upphöjd text i ruta/band. Försänkt korssymbol.

Inskription: Lärarinnan Alma Hagnell *4/11 1874 †8/4 1925/Skolbarn och vänner reste vård

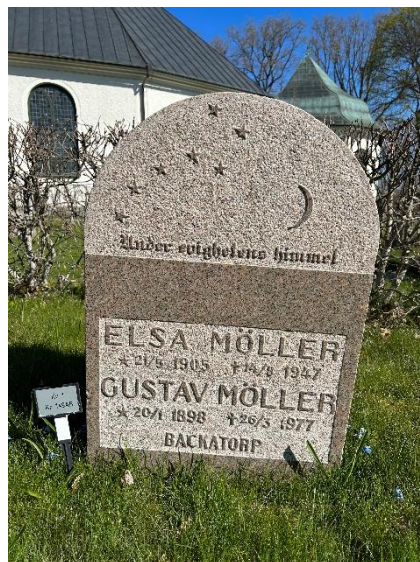
Gravnummer: Kv 1 140AB*

Tillkomstår: 1922

Urvalskriterium: Titel, tidstypisk, symbol – kors, inskription, lokalhistoriskt värde.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i svart diabas, raka kanter och bruten topp. Försänkt fasetthuggen text. Gravplatsen omges delvis av en huggen stenram.

Inskription: Kyrkovaktmästaren L.M. Möller *4/5 1843 †1/2 1922 hans maka Stina Möller * 22/2 1844 † 1/10 1896/Församlingen reste vård

Gravnummer: Kv 1 149AB*

Tillkomstår: 1947

Urvalskriterium: Ovanlig schablondekor, inskription – sentens, geografisk hemvist

Karaktäristik: Låg sten i röd granit med upphöjd text och dekor i försänkt huggen ram. Gravvården har raka kanter och rundad topp.

Inskription: Under evighetens himmel Elsa Möller *21/5 1905 † 14/8 1947 Gustav Möller *20/1 † 26/3 1977 Backatorp

Gravnummer: Kv 1 164AB*

Tillkomstår: 1909/22

Urvalskriterium: Tidstypisk gravvård i nationalromantisk stil, socialhistoriskt värde-syskongrav, symbol – strålande stjärna

Karaktäristik: Låg gravvård i tre delar av grå granit. Mittdelen har upphöjd text och symmetriskt placerad dekor i grovhuggen textspegel. Gravvården har raka kanter och en rundad övre del, på båda dess sidor står breddande stenar i en konkav form. Stenen vilar på en sockel.

Inskription: Syskonen Jonsson 1867 Carl Olof 1909 1874 Leopold 1922 Thorsgården

Gravnummer: Kv 1 167ABC*

Tillkomstår: 1936

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, grav med eventuellt tidigare stenram, konstnärligt värde – runda stenklöt, symbol – kors och sädesax

Karaktäristik: Låg gravvård i grå granit. Släthuggen textspegel med försänkt

fasetthuggen text. Gravvård med raka kanter och bruten topp, centrerad dekoration i stenens övre del

Inskription: Lennart Karlsson familjegrav

Gravnummer: Kv 1 168AB

Tillkomstår: 1901

Urvalskriterium: Sten 1 – hög ålder, geografisk hemvist, dekoration infälld relief med fotografi, unik gravvård

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i diabas med polerad textspegel med förgylld fasetthuggen text. Vård med raka kanter och bruten topp. Stenens övre del är dekorerad med en infälld relief med ett fotografi av de gravsatta som omges av en krans av ekblad.

Inskription: L.G. Ryden *1863 †1901 hans maka E.K. Ryden *1861 †1905

Gravnummer: Kv 1 181ABC*

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Hög ålder, geografisk hemvist

Karaktäristik: Grovhuggen bautasten i diabas med polerad textspegel med förgylld text.

Inskription: Olof Larsson *9/7 1844 †22/10 1919
Rud Maria Larsson *12/11 1844 †22/10 1919
sonen Edvard *18/3 1883 † 22/11 1912

Gravnummer: Kv 1 186AB*

Tillkomstår: 1911

Urvalskriterium: Ålder, symbol – kors, lokalhistoriskt värde: förste stinsen i Väse, stenram – tidigare grusgrav

Karaktäristik: Liten pulpetsten i diabas med polerad och upphöjd text samt inramning. Huggen stenram omger gravvården, gräsytan har tidigare varit grusad.

Inskription: Efraim Svensson *1834 †1911

Gravnummer: Kv 1 189AB*

Tillkomstår: 1958

Urvalskriterium: Titel, lokalhistoriskt värde, symbol- kors

Karaktäristik: Mellanhög gravvård av röd granit med raka kanter och rundad topp.

Inskription: Fotografen Johan Nordenberg *1872 †1958
hans maka Ingeborg * 1875 † 1969

Gravnummer: Kv 1 190ABC

Tillkomstår: 1909

Urvalskriterium: Sten 1 – ålder, geografisk hemvist, tidstypisk, miljöskapande värde, inskription – psalmhänvisning

Karaktäristik: Högre bautasten i granit med polerad textspegel och försänkt text.

Inskription: A.G. Anderson Hammar * 21/7 1843 † 16/8 1909 hans maka Maria Christina * 20/7 1845 † 14/11 1923/Sv Ps 477 v.8

Gravnummer: Kv 1 191ABCD*

Tillkomstår: 1909

Urvalskriterium: Ålder, tidstypisk, socialhistoriskt värde-syskongrav, geografisk hemvist

Karaktäristik: Högre bautasten i grovhuggen diabas med polerad oval

textspegel och rektangulär polerad textspegel i stenens nedre del. Gravvården har raka kanter och snedställd, bruten topp. Står på en sockel.

Inskription: Jonas Hinderson Skottorp 1847–1909/Syskongrav

Gravnummer: Kv 1 223-224*

Tillkomstår: 1936

Urvalskriterium: Sten 1 – titel, tidstypisk, symbol-strålande sol

Karaktäristik: Låg gravvård i diabas med försänkt text. Vården har raka kanter och en bruten topp.

Inskription: Skräddarmästaren August Kjellén hans maka Mathilda

Gravnummer: Kv 1 237-238*

Tillkomstår: 1938

Urvalskriterium: Geografisk hemvist, representativ

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i form av ett ringkors i grå granit

Inskription: F.G. Odenmarck Stenhammar familjegrav

Gravnummer: Kv 1 330-331*

Tillkomstår: 1938

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, tidigare grusgrav

Karaktäristik: Låg gravvård i tre delar av diabas. Mittdelen har upphöjd text. Gravvården har en rundad övre del, på båda dess sidor står breddande fyrkantiga stenar med ett runt klot ovanpå. Stenen vilar på en sockel.

Inskription: J.W. Österbergs familjegrav

Gravnummer: Kv 1 322-323

Tillkomstår: 1948

Urvalskriterium: Titel

Karaktäristik: Låg gravvård med raka kanter och bruten topp. Försänkt text i svart. Huggen symbol i form av en sol i stenens övre del.

Inskription: Ringkarlen L. J. Sjökvists *1934 Åke Sjökvist †1996 Familjegrav

Gravnummer: Kv 1 362-363*

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Miljöskapande helhet, inskription – sentens,

Karaktäristik: Gravvård av kalksten med tre separata stenar som vilar på samma sockel. Två gravvårdar med raka kanter och rak ovandel ramar in ett ringkors i mitten med inskription.

Inskription: Sten 1 – Tyra Gustafsson f. Westrin *1889 †1931, Sten 2-Mitt liv min kropp och ande är din egendom o herre kär, Sten 3-Luthman f. Gustafsson *1920 †1969

Gravnummer: Kv 1 373

Tillkomstår: 1898

Urvalskriterium: Hög ålder, titel, symbol – kors

Karaktäristik: Högrest gravvård i röd granit, upphöjd text i ruta och försänkt, förgyllt kors.

Inskription: Kyrkoherden J. Lindblom 1823-1889 och hans hustru Tekla f. Beckman 1859-1943 dottern Gerda 1893-1973

Gravnummer: Kv 1 374*

Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Ålder, titel

Karaktäristik: Liggande häll av grå granit

Inskription: Kyrkoherden Daniel Nordmark F.1815 D.1881 hans kära maka Carin Wagnell F.1821 D.1883

Gravnummer: Kv 1 375*

Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Ålder, titel, miljöskapande, inskription

Karaktäristik: Högrast gravvård i ljus granit med försänkt och förgylld text.

Inskription: Kyrkoherden C. Bågenholm F. 1790 D. 1867 Louise Papke F. 1800 D. 1834 Christin Goden F. 1796 D. 1870

Tacksamma barn reste värden

Gravnummer: Kv 1 376

Tillkomstår: 1856

Urvalskriterium: Hög ålder, geografisk hemvist, dekoration – biskviporslin med

motivet Natten, unik gravvård på Väse kyrkogård, ålderdomligt språk

Karaktäristik: Gravvård med raka kanter och bruten topp som krönts med ett kors. Stenen har blandade material, grå granit och en infälld relief i biskviporslin med motivet Natten av Thordvaldsen samt kors i marmor. Biskviporslin tillverkades i Danmark, på gravvårdens nedkant finns en metallskylt med texten: Johs. Brönzeth & co CHRISTIANIA

Inskription: Öfverste Löjtnanten och Ridd: Gustaf Adolf Wärnhjelm född 1785, död 1856 och dess k: maka Christina Sofia Alstedt född 1800. Död 1885.

Gravnummer: Kv 1 997*

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Ålder, miljöskapande värde

Karaktäristik: Liten gravvård i röd granit med förhöjd text mot grovhuggen bakgrund. Polerad, slät framsida, raka kanter och rund, ojämn topp.

Inskription: Nils Collvin * 4/10 1833 † 10/12 1919 Christina Collvin * 11/4 1841 † 18/12 1915

Gravnummer: Kv 1 998*

Tillkomstår: tidigt 1800-tal, kan vara äldre

Urvalskriterium: Ålder, miljöskapande värde

Karaktäristik: Liggande gravhäll av kalksten som troligen tidigare har legat inne i kyrkan.

Inskription: *Går ej att utläsa.*

Gravnummer: Kv 1 999*

Tillkomstår: 1800-tal, kan vara äldre

Urvalskriterium: Ålder, miljöskapande värde

Karaktäristik: Liggande gravhäll av kalksten som troligen tidigare har legat inne i kyrkan.

Inskription: *Går ej att utläsa.*

Allmänning kv 2

Tidstypiska och välbevarade allmänningar är en del av Väse kyrkogårds karaktär som ska bevaras i sin helhet. En del luckor mellan gravvårdarna finns då tidigare gravvårdar har tagits bort. En del av kvarteret i söder förändrades under 1960-talet till del för familjegravar, gravnummer 132–140, vilka inte bedöms ingå som en del av allmänningens karaktär.

Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla inom kvarteret. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom kvarter 2 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 9, 21, 38, 45, 71, 88, 97, 99 och 116.

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Små liggande pulpetstenar, liggande flacka stenar, låga stående stenar med raka kanter och rundad överdel, enstaka träkors. Anspråkslösa och likartade i storlek och form.

Generell inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 2.

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 2.

Allmänning kv 3

Tidstypiska och välbevarade allmänningar är en del av Väse kyrkogårds karaktär som ska bevaras i sin helhet. Delen för allmänna gravar har en del luckor då tidigare gravvårdar har tagits bort. Kvarterets östra del omfattar mer sentida familjegravar, nr 1–14, vilka inte bedöms ingå som en del av allmänningens karaktär.

Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom kvarter 3 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 15,18,36,40,65,88.

Tillkomstår: 1919–1940-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Små liggande flacka stenar, låga stående stenar med raka kanter och bruten topp, rundad topp, enstaka träkors

Generell inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar inom kvarter 3.

Exempel på gravvårdar inom kvarter 3.

Allmänning kv 4

Delen för allmänna gravar har en del luckor då tidigare gravvårdar har tagits bort. Den norra och västra sidan av kvarteret omfattar mer sentida familjegravar med gravnummer 1–14 och 66–77, vilka inte bedöms ingå som en del av allmänningens karaktär. Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom kvarter 4 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 18, 20, 22, 27, 29, 32, 36.

Tillkomstår: 1920–1940-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Låga stående stenar med raka kanter och bruten topp, rundad topp, enstaka träkors, några små liggande stenar

Inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar i kvarter 4.

Exempel på gravvårdar i kvarter 4.

Gravnummer: Kv 5 1AB*

Tillkomstår: 1916

Urvalskriterium: Ålder, miljöskapande värde, tidstypisk, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i grovhuggen grå granit, med stildrag av nationalromantik, med grovhuggen yta. Infälld textspegel med försänkt text i svart.

Inskription: Jonas Larsson *1839 †1916
Kristina Larsson *1844 †1922 barnen Hilda
Marie *1882 †1947 Ludvig Granvall *1878
†1952 Vilhelm Granvall *1887 †1962
Grannäs

Gravnummer: Kv 5 10ABC

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Grusgrav, tidstypisk, symbol – kors, geografisk hemvist, välgestaltad helhet

Karaktäristik: Högre gravvård i svart diabas med raka kanter och snedställd, bruten topp. Polerad framsida med försänkt, förgyllt kors och text. Står på

sockel av grå granit. Gravvården omges av en stenram, grusad yta och kätting mellan råhuggna stenstolpar.

Inskription: August Olsson Silkestad *1865
†1918 hans maka Augusta *1873 †1963
Bertil Olsson *1910 †1997 hans maka Vera
*1917 †2005 Familjegrav.

Gravnummer: Kv 5 15AB*

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Ålder, titel, miljöskapande värde, tidstypisk

Karaktäristik: Bautasten i ljusgrå granit med polerad textspegel med försänkt text i svart.

Inskription: F.d. korpralen A. Strid * 20/5
1849 † 22/6 1919 hustrun Maria Strid *26/2
1850 †6/5 1922

Gravnummer: Kv 5 19ABC*

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Ålder, titel, miljöskapande värde, tidstypisk, geografisk hemvist, symbol kors, grusgrav

Karaktäristik: Högre gravvård i röd granit med upphöjd polerad text mot försänkta krysshämrade band, stenram med grusad yta

Inskription: Hemmansägaren A.J. Jansson Silkestad *1854 †1924 hans maka Albertina Olivia *1860 †1923 sonen Nils Gunnar *1896 †1919

Gravnummer: Kv 5 49AB*

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Ålder, symbol – träd, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i diabas. Vård med raka kanter och rundad topp. Försänkt text och symbol, föreställande ett träd.

Inskription: Olov Håkmans Backa familjegrav

Gravnummer: Kv 5 27ABCD*

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Ålder, miljöskapande värde, tidstypisk, geografisk hemvist

Karaktäristik: Högre gravvård i grå granit med polerad, oval textspiegel med nedsänkt, förgylld text.

Inskription: August Jonsson Göranstorp familjegrav

Gravnummer: Kv 5 51AB

Tillkomstår: 1928

Urvalskriterium: Tidstypisk, representativ, titel, geografisk hemvist, symbol – kors och lagerblad

Karaktäristik: Mellanhög (egentligen stående) gravvård i diabas med raka kanter och snedställd, bruten topp. Polerad framsida med försänkt text. I stenens övre del är symbolen förhöjd och polerad.

Inskription: Här vilar Hemmansägaren Olof Jansson Jonsbol och hans maka Kristina

Gravnummer: Kv 5 53ABCD*

Tillkomstår: 1928

Urvalskriterium: Ålder, miljöskapande värde, grusgrav, geografisk hemvist

Karaktäristik: Låg gravvård med grovhuggen yta i grå granit. Livsten med

försänkt text i svart, kapitäl med bruten topp. Stenram med grusad yta innanför.

Inskription: Norra Bottenviks familjegrav

Gravnummer: Kv 5 57AB*

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Tidigare grusgrav, geografisk hemvist, syskongrav

Karaktäristik: Låg och kraftig gravvård med rundad topp. Upphöjd text. Två fyrkantiga, låga pelare på var sida av stenen. Stenram kring delar av gravvården, ramar in gräsbevuxen yta.

Inskription: Bröderna Johansson Tågås

Gravnummer: Kv 5 60AB*

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Tidstypisk, geografisk hemvist, dekor.

Karaktäristik: Högst gravvård i granit med raka kanter och rundat utformat kapitel. Upphöjd, polerad dekor och livsten med försänkt sten mot polerad framsida.

Inskription: J. Pettersson *1866 †1930 Kristina Andersson *1863 †1947 Tomtebo

Gravnummer: Kv 5 61AB*

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Tidstypisk, dekor

Karaktäristik: Högst gravvård i diabas. Vård med raka kanter och bruten topp

med rak ovansida. Dekor längs framsidans ytterkanter i form av upphöjda blommor. Försänkt förgylld text, polerad framsida.

Inskription: Enock Thåström Familjegrav

Gravnummer: Kv 5 63AB*

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Tidigare grusgrav, tidstypisk, del av rad med tidigare och befintliga grusgravar

Karaktäristik: Låg och kraftig gravvård med rektangulär form i granit. Försänkt text mot slät framsida, grovhuggna kanter. Del av tidigare stenram vid bakre del av gravvården.

Inskription: L.A. Johansson Familjegrav

Gravnummer: Kv 5 64AB*

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Grusgrav med bevarad stenram, del av rad med tidigare och befintliga grusgravar, titel, geografisk hemvist, symbol i form av oljelampa, socialhistoriskt värde

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i grå granit, raka kanter och rundad topp. Upphöjd text med polerad yta. På var sida av gravvården finns sidostycke och en stenram med upphöjda hörn ramar in den grusade delen.

Inskription: Hemmansägare Lars Jonsson Mosserud *1834 †1915 hustrun Maria Lena Jonsson *1839 †1921 Fröken Anna Jonsson * i Mosserud 1848 † i Karlstad 1931

Gravnummer: Kv 5 65A-E/66

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Sten 1 – grusgrav med bevarad stenram, del av rad med tidigare och befintliga grusgravar

Karaktäristik: Låg och kraftig gravvård, grovhuggen med nedsänkt textruta vars text är förhöjd. Raka kanter med bruten topp. Försänkt text mot slät framsida, grovhuggna kanter. Stenram kring grusad yta med flera liggande gravhällar.

Inskription: F.W. Hidens familjegrav

Gravnummer: Kv 5 81AB*

Tillkomstår: 1922

Urvalskriterium: Titel, geografisk hemvist

Karaktäristik: Låg gravvård i granit med försänkt, förgylld text. Vård med raka kanter och bruten topp. Symbol i form av ett kors.

Inskription: Hemmansägaren Jonas Jonsson Mosserud *1845 †1922 hans maka Kristina *1855 †1931

Gravnummer: Kv 5 86ABC*

Tillkomstår: 1922

Urvalskriterium: Tidigare grusgrav, geografisk hemvist, dekor

Karaktäristik: Låg gravvård i ljusgrå granit med rundad övre del. Försänkt och förgylld text, huggen dekor i övre och nedre del. Del av stenram finns kvar, runda klot finns vid hörnen på stenramen.

Inskription: Johan Johansson Tågås familjegrav

Gravnummer: Kv 5 94AB*

Tillkomstår: 1923

Urvalskriterium: Titel, geografisk hemvist, tidstypisk

Karaktäristik: Högre gravvård i grå granit, grovhuggen utformning med förhöjd, polerad textspegel. Försänkt text i svart.

Inskription: Hemmansägaren Lars Jonsson Södra Ökna *22/1 1839 †22/4 1923 hans maka Kristina *3/4 1844 †22/11 1925

Gravnummer: Kv 5 99AB*

Tillkomstår: 1924

Urvalskriterium: Geografisk hemvist, tidstypisk

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i diabas med raka kanter och bruten topp. Polerad framsida med försänkt, förgylld text.

Inskription: S.G. Svensson *18/12 1846 †28/7 1924 hans maka Kristina *28/7 1844 †28/11 1924 Glumserud

Gravnummer: Kv 5 103ABC*

Tillkomstår: 1924

Urvalskriterium: Representativ, geografisk hemvist, tidigare grusgrav – del av stenram

Karaktäristik: Mellanhög grovhuggen gravvård med rundad övre del. Försänkt släthuggen textspegel med förgylld text. Del av stenram finns kvar med två hörnstenar.

Inskription: Gustav Olsson 1844-1924 Anna Katarina Olsson 1854-1927 Glumserud

Gravnummer: Kv 5 105AB*

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Tidstypisk, symbol – kors

Karaktäristik: Högre rest gravvård med grovhuggen struktur, försänkt släthuggen textspegel och dekor i form av ett kors. Försänkt text i svart. Grå granitsten.

Inskription: Lars Johansson *31/10 1862
†29/1 1954 hustrun Anna Johansson * 1/9
1863 †10/1 1925

Gravnummer: Kv 5 117ABCD*

Tillkomstår: 1927

Urvalskriterium: Tidstypisk, symbol – rosor i vas, geografisk hemvist, syskongrav

Karaktäristik: Högre rest gravvård i diabas med raka kanter och en rundad övre del. Upphöjd, polerad dekor i den övre delen av stenen, föreställande en vas med rosor. Nedre delen av stenen är polerad med försänkt text. Dekor i sockeln, föreställande tempelgavel med pelare och ett kors.

Inskription: Vilorum för syskonen Jonsson Glumshammar

Gravnummer: Kv 5 998*

Tillkomstår: 1855

Urvalskriterium: Järnkors, hög ålder, symbolstjärna

Karaktäristik: Gjutjärnskors med rundad yttre del på korsarmarna samt stjärnsymbol i övre och yttre delar på korsstammen. Flyttat till sin nuvarande plats.

Inskription: Hilda Christina Drakenberg
Född den 10 augusti 1829, död den 4 juli 1855

Gravnummer: Kv 5 999*

Tillkomstår: 1800-tal

Urvalskriterium: Järnkors, hög ålder

Karaktäristik: Enkelt gjutjärnskors. Flyttat till sin nuvarande plats.

Inskription: G : F : A : L : v : H.

Allmänning kv 6

Kvarter 6 är en allmänning som anlades 1918 och de sista gravsättningarna (med några undantag) skedde under 1930-talet. Delen för allmänna gravar har en del luckor då tidigare gravvårdar har tagits bort. Inom allmänningen finns ett fåtal familjegravar. Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom kvarter 6 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 20, 71, 130, 163–164, 196B, 201, 221.

Tillkomstår: 1918–1930-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Låga stående stenar med raka kanter och bruten topp, rundad topp, enstaka träkors, några små liggande stenar, anspråkslös utformning

Inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 6.

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 6.

Allmänning kv 7

Kvarter 7 är en allmänning som anlades 1918 och de sista gravsättningarna (med några undantag) skedde under 1940-talet. Delen för allmänna gravar har en del luckor då tidigare gravvårdar har tagits bort. Inom allmänningen finns ett fåtal familjegravar. Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom kvarter 7 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 10, 12, 32, 33.

Tillkomstår: 1918–1940-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Låga stående stenar med raka kanter och bruten topp, rundad topp, enstaka träkors, några små liggande stenar

Inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 7.

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 7.

Gravnummer: Kv 8 102-103*

Tillkomstår: 1967

Urvalskriterium: Tidtypisk, titel, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter och grovhuggen yta. Förhöjd, polerad text.

Inskription: Överbanmästaren Enoch Andersson *1898 †1967 Gunhild Andersson *1902 †1950

Gravnummer: Kv 8 120-125*

Tillkomstår: 1949

Urvalskriterium: Tidstypisk, symbol – strålande stjärna och kors, geografisk hemvist, personhistoriskt värde

Karaktäristik: Mellanhög, bred gravvård med raka kanter och bruten topp. Upphöjd, polerad dekor i stenens övre del föreställande en strålande stjärna. Polerad yta i livsten med upphöjd polerad text med försänkt textyta i band.

Inskription: Riksdagsmannen *1869 Nils Gustav Åkerlindh †1949 *1868 hustrun

Selma Kristina Åkerlindh †1956 *1897 sonen Gustav Hjalmar 1950 *1904 dottern Karin Elisabeth †1970 *1899 dottern Maria Teresia †1973 *1895 sonen Nils Ludvig †1980

Gravnummer: Kv 8 130

Tillkomstår: 1952

Urvalskriterium: Tidtypisk, socialhistoriskt värde-syskongrav, symbol – strålande stjärna, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter och grovhuggen yta. Kapitäl med grovhuggen struktur. Förhöjd, polerad text och symbol. Grå granit.

Inskription: Syskonen 1866 Lotten Högberg 1954 1859 Fred H. Lind 1952 Sandtorp

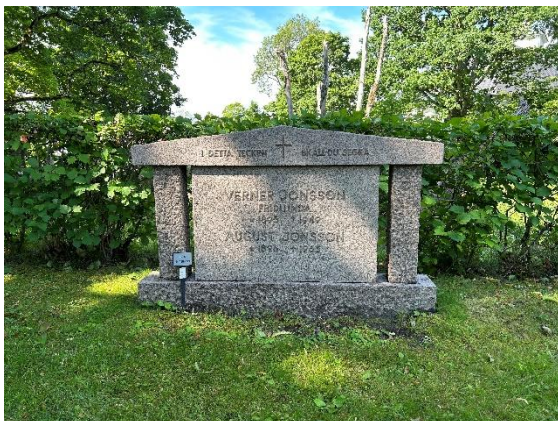
Gravnummer: Kv 8 134-135

Tillkomstår: 1948

Urvalskriterium: Titel, symbol –
baskertecknet för flygvapnet Sverige,
personhistoriskt värde.

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka
kanter och böjd topp med hörnprofiler.
Försänkt text i . Förhöjd

Inskription: Flygkapten Bruno Kullgren *1917
†1948

Gravnummer: Kv 8 138-139*

Tillkomstår: 1949

Urvalskriterium: Tidstypisk, syskongrav,
symbol – kors, inskription – sentens,
geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög, bred gravvård i
ljusgrå granit. Kapitäl med inskription och
kors. Pelare på var sida om livstenen som
vilar på en synlig sockel. Pelare och sockel
är mer grovhuggna än övriga delar.

Inskription: I detta tecken † skall du segra/
Verner Jonson Fridlunda *1895 †1949
August Jonsson *1896 †1965

Gravnummer: Kv 8 142-143*

Tillkomstår: 1949

Urvalskriterium: Tidstypisk, symbol,
geografisk hemvist.

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka
kanter. Grovhuggen yta med förhöjd text
och symbol, kors på ena sidan.

Inskription: Erik Larsson *1880 †1949 dottern
Elsa *1920 †1999 Heden

Gravnummer: Kv 8 148-149*

Tillkomstår: 1977

Urvalskriterium: Tidstypisk, dekor – kors geografisk hemvist, sentens

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter i granit. Förhöjd text och symbol.

Inskription: A.G. Johnson *1899 †1977 hans maka Hulda *1895 †1950 Hulteby

"Se jag gör allting nytt"

Gravnummer: Kv 8 168-170*

Tillkomstår: 1949

Urvalskriterium: Tidstypisk, dekor – oljelampor, blommor, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter. Två lägre sidostenar med raka kanter omger vårdens på var sida. De vilar på en synlig sockel. Förhöjd, polerad text och dekor. På livstenen är dekoren i form

av blomsterrankor. Dekor i form av oljelampor på sidostenarna.

Inskription: Kristina Larsson *1880 †1952 Karl Larsson *1883 †1962 Axel Larsson *1887 †1949 Ökna

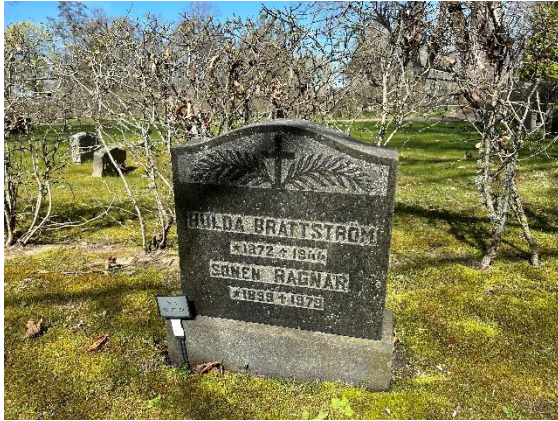

Gravnummer: Kv 9 6-7 *Tillkomstår: 1947

Urvalskriterium: Dekor-stjärnor, blomsterranka, kors, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter. Sten i diabas med polerad dekoration och bakgrund för texten. Förhöjd text i ruta.

Inskription: Henning Delin * 2/81874 †13/111947 Anna Delin * 26/71872 †25/101956 Söre

Gravnummer: Kv 9 37-38*

Tillkomstår: 1944

Urvalskriterium: Tidstypisk, dekor – kors och lagerblad.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter och rundad övre del. Sten i diabas. Förhöjd polerad text och dekor. Dekor i form av kors och lagerblad.

Inskription: Hulda Brattström *1872 †1944
sonen Ragnar *1899 †1979

Gravnummer: Kv 9 56-57*

Tillkomstår: 1948

Urvalskriterium: Tidstypisk, dekor -oljelampa, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter och rundad övre del. Sten i granit. Förhöjd polerad text och dekor. Dekor i form av kors och blad.

Inskription: Lärarinnan Anna Larsson *1871
†1948 system Maria Larsson *1868 †1949
Berga

Allmänning kv 9

En del inom kvarter 9 är en allmänning som anlades 1943. Delen för allmänna gravar har en del luckor då tidigare gravvårdar har tagits bort. Inom allmänningen finns några mer sentida familjegravar, nr 73, 106, 109–11, 113, 114, vilka inte bedöms ingå som en del av allmänningens karaktär. Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom den allmänna delen av kvarter 9 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 63, 64, 73, 75, 90, 104, 108, 109–111, 114.

Tillkomstår: 1940-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Låga stående stenar med raka kanter och bruten topp alternativt rundad topp, några små liggande stenar, anspråkslös utformning

Inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 9.

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 9.

Gravnummer: Kv 10 5-6

Tillkomstår: 1943

Urvalskriterier: Titel, geografisk hemvist, dekor – relief av koppar

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter och rundad övre del med huggna vågor i dess övre kant. Sten i röd granit. Förhöjd, polerad text i ruta.

Inskription: Byggmästaren Lars Johan Larsson *1886 † 1948 hans maka Agnes *1892 †1970 Borgby

Gravnummer: Kv 10 7-10*

Tillkomstår: troligen 1948

Urvalskriterium: Dekor – strålande stjärna, geografisk hemvist

Karaktäristik: Mellanhög vård med kapitäl med bruten topp, livsten och två pelare på var sida av den. Sten i röd granit. Polerad livsten och förhöjd, polerad text i ruta. Polerad, förhöjd dekor. Dekor i form av en strålande stjärna.

Inskription: *1880 Oskar Andersson †1960 *1876 Elin Andersson †1949 * 1874 Gustaf Johansson †1948 Rödmossen

Gravnummer: Kv 10 18-19

Tillkomstår: 1944/1964

Urvalskriterier: Titel, geografisk hemvist, miljöskapande värde

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter och kapitäl. Sten i grå granit vilar på en synlig sockel. Förhöjd, polerad text.

Inskription: Konsul John Löfberg Röör *1882 † 1944 hans hustru Greta född Wendt *1886 † 1964

Gravnummer: Kv 10 92-94*

Tillkomstår: 1953

Urvalskriterium: Sten 1 – unik dekor – Kristusfigur bärande på kors, geografisk hemvist, inskription – bibelhänvisning

Karaktäristik: Mellanhög vård i diabas med raka kanter och rak övre del. Polerad nedre del på stenen liksom dess dekor. Dekor i form av en Kristusfigur bärande ett kors. Försänkt text.

Inskription: Karl Filip Andersson * 1869 †1953
Helena Andersson * 1879 †1958 dottern
Ester *1917 †1990 Hedebäck / Sv. Ps. 594
v.1-2

Gravnummer: Kv 10 118-119*

Tillkomstår: 1962

Urvalskriterium: Dekor – timglas, geografisk hemvist, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter och rundad övre del. Sten i grå granit. Förhöjd, polerad text och dekor.

Inskription: Viktor Öberg *1877 †1962 hans
maka Emma *1877 †1970 Ölmskog

Gravnummer: Kv 10 135-136*

Tillkomstår: 1961

Urvalskriterium: Dekor – blomsterranka, geografisk hemvist, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Mellanhög vård med raka kanter och rak övre del. Sten i diabas. Förhöjd polerad dekor och spegel mot den försänkta texten.

Inskription: Jaakko Kapanen *1881 †1964
hans maka Sofia *1893 †1961 Bäckän

Gravnummer: Kv 10 152-153

Tillkomstår: 1974

Urvalskriterium: Titel, geografisk hemvist,
lokalhistoriskt värde, dekor

Karaktäristik: Mellanhög vård med
profilerade kanter och rak övre del.
Förhöjda, polerade kors på var sida om
förhöjd, polerad text. Röd granit.

Inskription: Fiskaren Albert Johansson *1895
†1974 makan Margareta *1903 †1990
Arnön

Allmänning kv 10

En del inom kvarter 10 är en allmänning som anlades 1952. Det är den sista allmänningen som anlades på Väse kyrkogård. Delen för allmänna gravar har en del luckor då tidigare gravvårdar har tagits bort. Inom allmänningen finns några familjegravar.

Den del som är allmänning ska bevaras i sin helhet och samtliga gravvårdar med vit markering på numreringsplakett bedöms vara mycket värdefulla. Bilderna som följer är exempel på gravvårdar inom kvarteret. De gravvårdar som finns inom den allmänna delen av 10 är till största del gravar som inte kan upplåtas. Det finns dock fortfarande en del upplåtna gravvårdar kvar och det gäller gravnummer: 183, 191, 194, 196, 205, 207, 208, 212, 213, 218, 228, 236.

Tillkomstår: 1950–60-tal

Urvalskriterium: Allmänna linjen, socialhistoriskt värde, miljöskapande värde, titel på en del av stenarna

Generell karaktäristik: Låga stående stenar med raka kanter och bruten topp, rundad topp, några små liggande stenar, anspråkslös utformning

Inskription: Namn, mor, far, födelse-och dödsår, ibland titel och geografisk hemvist, symboler

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 10.

Exempel på gravvårdar inom den allmänna delen i kvarter 10.

Gravnummer: kv 11 5B*

Tillkomstår: 1975

Urvalskriterier: Geografisk hemvist, lokallistoriskt värde

Karaktäristik: Gravvård med raka kanter och rundad övre del. Sten i grå granit. Förhöjd polerad text och inramning.

Inskription: Helmer Göransson *1897 †1975
makan Amanda *1893 †1985 Ölskog

Gravnummer: kv 11 65-66*

Tillkomstår: 1960

Urvalskriterier: Dekor - asymmetriskt placerat kors, geografisk hemvist

Karaktäristik: Gravvård med raka kanter och rak övre i diabas. Polerad textspegel med försänkt text. Asymmetriskt placerat kors på stenens ena sida.

Inskription: Jens Sjöberg *1913 †1960
Karsvalla

Gravnummer: Kv 11 75-76

Tillkomstår: 1963

Urvalskriterium: Titel, geografisk hemvist, dekor – kors, representativ/tidstypisk

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med raka kanter i grå granit. Förhöjd symbol i form av ett kors och förhöjd, polerad text.

Inskription: Rektor K. G. Olsson *1894 †1963 hustrun Lillie *1900 †2001 Kungsbacka

Inskription: Karl A. Gustavsson*1890 †1964 hustrun Mia Kristina *1897 †1959 Elgånäs

Gravnummer: kv 11 109*

Tillkomstår: sten 1 (kors) 1972 sten 2 (häll) 1988

Urvalskriterier: sten 1 – unik gravvård för Väse kyrkogård, miljöskapande värde, konstnärligt värde sten 2 – titel, personhistoriskt värde

Karaktäristik: sten 1 – stående marmorkors med dekor i dess övre del, en stjärna. Står på en sockel. Försänkt text och dekor. Sten 2 – liggande gravhäll med försänkt text.

Inskription: sten 1 – Hans Ryttjsjö *5.12 1945 † 17.5 1972

Sten 2 – Konstnären Olle Rhönstad * 20. 11 1931 † 1.11 1988

Gravnummer: Kv 12 1B

Tillkomstår: 1955

Urvalskriterium: Miljöskapande värde – en av tre barngravar i samma rad.

Karaktäristik: Liten, låg gravvård med raka kanter och bruten topp. Sten i grå granit med dekor i form av en ängel och upphöjd, polerad text.

Inskription: Elisabeth Wernqvist * 26/6 1955 † 17/7

Gravnummer: Kv 12 3B

Tillkomstår: 1961

Urvalskriterium: Geografisk hemvist, miljöskapande värde – en av tre barngravar i samma rad.

Karaktäristik: Liten, liggande häll med raka kanter. Upphöjd, polerad text och symbol i form av ett kors. Sten i röd granit.

Inskription: Börje Hermansson *1949 †1961 Karsvalla

Gravnummer: Kv 12 3C

Tillkomstår: 1969

Urvalskriterium: Dekor – stjärna och blomsterrankor, miljöskapande värde – en av tre barngravar i samma rad.

Karaktäristik: Liten, låg gravvård med raka kanter och bruten topp med hörnprofiler. Sten i grå granit med dekor i form av en stjärna och blomsterrankor. Upphöjd text.

Inskription: Birgitta 4/9-5/9 1969

Gravnummer: Kv 12 61-62*

Tillkomstår: 1960

Urvalskriterium: Titel, representativ/tidstypisk, miljöskapande värde

Karaktäristik: Gravvård med raka kanter och böjd topp med hörnprofiler. Upphöjd, polerad text och inramning längs med stenens kanter. Sten i grå granit.

Inskription: Trädgårdsmästaren G. A. Adolfsson *1889 †1960 hans maka Anna *1875 †1961

Gravnummer: Kv 12 79-81*

Tillkomstår: 1966

Urvalskriterium: Representativ/tidstypisk, symbol – kors, geografisk hemvist, miljöskapande värde, socialhistoriskt värde syskongrav

Karaktäristik: Gravvård med raka kanter i granit. Upphöjd, polerad text och symbol i form av ett asymmetriskt placerat kors på ena sidan.

Inskription: Syskonen Olsson Hellbergsmästen
*1875 August †1962 *1878 Anna Lovisa
†1962 1882* Hulda Maria †1975

Gravnummer: Kv 12 162-163*

Tillkomstår: 1966

Urvalskriterium: Titel, representativ/tidstypisk, symbol – kors, miljöskapande värde

Karaktäristik: Gravvård med raka kanter i röd granit. Upphöjd, polerad text och symbol i form av ett asymmetriskt placerat kors på ena sidan.

Inskription: Polismannen K.O. Olsson *1886
†1966 hans maka Kristina *1890 †1966

Värdefulla gravvårdar Väse kyrkogård

* återlämnad gravplats

Kv 1 101AB*

Kv 1 102AB

Kv 1 103AB

Kv 1 208-210

Kv 1 215-126

Kv 1 225-226*

Kv 1 253*

Kv 1 277*

Kv 1 288-289

Kv 1 360-361

Kv 5 8ABCD

Kv 5 46ABC

Kv 5 58AB*

Kv 8 13-14*

Kv 8 65-66

Kv 8 78-79

Kv 8 160-161

Kv 9 16-17*

Kv 9 20-21*

Kv 10 122-123

Kv 11 1-2

Kv 11 38-39*

Kv 12 127-128*

Kv 12 129-130*

VÅRD OCH UNDERHÅLL

I skriften Vård av gravstenar som utgivits av Riksantikvarieämbetet kan man läsa om vilka olika rengöringsmetoder som kan användas till olika typer av sten och vid olika sorters beläggningar. Det kan dock konstateras att det mycket tidsödande arbetet med att göra ren en sten ofta har en ganska kortlivad effekt.

- Gravvårdar av sten drabbas som regel främst av biologisk påväxt, d.v.s. lavar, alger och mossor. Om dessa är misspydande kan diskuteras men de gör ibland inskriptionerna oläsliga. Vissa lavar löser även upp ytskiktet på stenen så att de olika mineralkornen lossnar, och eftersom den biologiska påväxten innehåller fukt bidrar den också ofta till frostsprängningar. Kortfattat kan sägas att påväxten minskas om stenen borstas ren från skräp och nedfallande löv. Det är också bra om man kan hålla efter vegetation runt stenen så att den inte hamnar i ständig skugga vilket gynnar påväxten. Rengöring görs med fördel under tidig vår eller sen höst, då speciellt lavar är mycket aktiva och därmed mjukare och lättare att avlägsna. Hårda stensorter kan rengöras med högtryckstvätt under förutsättning att de inte har förgyllningar och dylikt som kan ta skada av behandlingen. Det är också viktigt att försäkra sig om att inte stenen har några sprickor. Om den uppvisar sådana skador ska endast varmt vatten (max 60°C), ev. med några droppar diskmedel eller såpa, och mjuk borste användas. Man kan också mjuka upp lavarna innan rengöring genom att under några veckor låta stenen stå insvept i våta tygsäckar och plast.
- Sedimentära bergarter som sandsten, kalksten och skiffer uppvisar ibland vittringsskador som är relaterade till svaga skikt i stenen. Kalkhaltiga stenar som kalksten, marmor, viss sandsten och skiffer kan också vittra kemiskt genom att de reagerar på föroreningar i luften.
- Porösa bergarter är också känsliga mot frost- och saltsprängningar. Ofta samverkar olika nedbrytningsfaktorer och resultatet visar sig som sprickor, avflagningar, stembortfall mm.
- När järn finns i stenens direkta närhet kan järnet oxidera och sedan reagera med stenen, vilket leder till rostbruna järnmissfärgningar. Om dessa visar sig svåra att få bort genom tvätt enligt samma metod som beskrivits ovan bör man rådgöra med stenkonservator. Detta gäller även kopparmissfärgningar. Viktigt är dock att skydda metallen från vidare oxidation. Rost ska stålborstas eller blåstras bort och därefter målas med rostskyddsfärg och täckfärg. Om en rostande järndubb orsakar missfärgningar eller sprängning av stenen bör denna utbytas mot en rostfri syrafast sådan.
- Sten är som regel mycket känslig för mekanisk påverkan. Vid ovarsam hantering kan lätt ett hörn eller en korsarm falla. Ett sätt att undvika mekaniska skador kan vara att köra med trimmer närmast stenarna för att undvika att man kör på dem med gräsklippare.
- Stearinstänk och sot från marschaller är ett annat problem som kan vara svårt att avhjälpa om det hamnat på en porös och ojämn yta. Stearin skrapas bort med ett trä- eller plastverktyg, men kan eventuellt också lösas upp med kemiskt ren bensin. Sotränder kan tas bort med hjälp av en suddgummiliknande produkt som t.ex. gomma pane.
- Om kyrkogården utsätts för klotter bör en klottersaneringsfirma snarast kontaktas. Klotter är lättare att ta bort ju "färskare" det är.
- För den som är ovan vid hantering av sten kan det ibland vara svårt att göra rätt bedömningar varför berörd personal bör utbildas av fackman. Många åtgärder kan också vara av en sådan art att de endast ska utföras av utbildad stenkonservator. T.ex. kan en konservator ta bort lavar på ljusa kalkstenar och marmorsorter med släkt kalk, vars höga pH dödar laven och dess rötter. Biocider och gifter är begränsat

verksamma, men viss effekt har noterats hos Bor-preparat som t.ex. Boracol. Kommersiella preparat som innehåller Kaliumhydroxid, lut, är starkt frätande och bör inte användas eftersom de kan leda till skador på porösa stenar.

- Gravvårdar och staket i gjutjärn kan rent allmänt anses vara hotade eftersom rostskador uppstår på grund av bristen på kunskap om hur de ska underhållas. Det händer också att staket monteras ner för att underlätta gräsklippning med maskin. För att undvika att detta kulturarv går förlorat är underhållet viktigt.
- Staket, kors och dekorationer av järn kan rostskyddsbehandlas på två sätt. Antingen genom linoljebränning eller genom applicering av blymönja. I båda fallen rengörs järnet med borste som är mjukare än underlaget. Vid linoljebränning penslas järnet omsorgsfullt med kokt linoja som kryper in i porerna, innan bränningen tar vid. Behandlingen bör upprepas till dess att ett fullgott resultat uppnåtts. Vid blymönjebehandlingen grundas järnet, efter att ha befriats från rostbeläggningar, med blymönja (får idag bara användas av yrkesmän) och slutstrykes därefter med oförtunnad linoljefärg. Fördelen med det sistnämnda alternativet är att arbetet kan utföras på plats.
- Gravvårdar av trä kan även de ses som hotade eftersom risken att de förstörs av röta är påtaglig om de inte underhålls. Vid färgbortfall och behov av underhåll bör målade träkors skrapas. Därefter grundas korset med linoljefärg som späts med ca 40% balsamterpentin varefter det strykes med två lager linoljefärg. Lackade träkors skrapas och lackas med båtlack av god kvalitet.
- Bevaka namnskyltar och lösa metallbokstäver som riskerar att lossna. För att bevara denna äldre typ av gravmarkörer kan man, när träet inte håller ihop längre, låta tillverka en replik. Den nya gravvården ska då utföras exakt lika den befintliga vad gäller material (ofta kärnfuru), form, storlek och bemålning. Var uppmärksam på detaljer som fasningar i ändträet, vilket är av stor betydelse, både för utseende och för vattenavrinning.
- Åtgärder på gravvårdar med högt kulturhistoriskt värde, som innebär ändringar eller tillägg på gravstenen, ska besiktigas av konservator innan åtgärden utförs. Tillstånd krävs från länsstyrelsen vid sådan åtgärd. ⁶

⁶ Texten har framtagits av Maud Forsberg, Antikvarietjänst i samråd med Stefan Holmgren, Stenkonservering Väst. Textmaterialet har tidigare använts i Värmlands Museums Bevarandeprogram för Arvika Kyrkogård.

ORD OCH SYMBOLER

Ordlista

Allmänning/allmänna kvarteret/allmänna linjen – avser vanligen avgiftsfria gravar utan gravrätt, med gravsättning i löpande följd. Det var det enda alternativ till köpta familjegravplatser tills systemet upphörde 1964.

Bautasten – Hög gravsten, ofta med grovt huggna sidor som var vanlig från förra sekelskiftet och in på 1920-talet.

Begravningsplats – Område som är anordnat för förvaring av avlidnas stoft eller aska. Begravningsplatser omfattar kyrkogårdar, andra gravområden, minneslundar m.m. Jämför med kyrkogård som är en begravningsplats invid en kyrka.

Benhus – Mindre byggnad som förr användes som förvaring av uppgrävda människoben.

Bogårdsmur – Mur eller inhägnad av trä som omger en kyrkogård.

Familjegrav – Uttrycket är inte rättsligt definierat men avser oftast en gravplats med utrymme för flera avlidna. Sådana gravplatser var avgiftsbelagda fram till 1964.

Gravplats – Är inritad på gravkartan och kan ha utrymme för en eller flera gravar. Rätten till gravplats regleras i begravningslagen och ingår i begravningsavgiften.

Gravrätt – Den rätt som uppstår när en gravplats upplåts för gravsättning av en avliden. Om ingen efterlevande kan eller vill bli gravrättsinnehavare är gravrätten förbehållen den avlidne i 25 år efter gravsättningen. Gravrättsinnehavaren får bestämma om vem som ska gravsättas på gravplatsen, utformningen av gravanordningen och om gravplatsens utsmyckning. Innehavaren har ansvar för att gravplatsen hålls i ordnat och värdigt skick.

Gravvård – Minnesmärke vid en gravplats, t ex en gravsten. Gravvården omfattar också stenramar, staket, kedjor och monument vid graven.

Grusgrav – Gravvård där markytan över graven täcks med grus.

Häckben – Häckar längs gravens sidor som skjuter ut från rygghäcken.

Kvarter – Avdelning av en begravningsplats inritad på gravkartan, som består av flera gravplatser.

Kyrkobalk/kyrkubalk – Äldre benämning på kyrkogårdsavgränsning, ofta i timmer. Ordet användes också ibland om murar.

Kyrkogård – Begravningsplats invid en kyrka. Jämför med begravningsplats.

Köpegrav/Köpt gravplats – Gravplats som innehavaren köpte nyttjanderätten till. Upplåts för viss tid eller för all framtid. Jämför med allmänning.

Likbod – Enklare utrymme där avlidna förvarades i äldre tid. Likbod kan jämföras med bårhus.

Porthus eller stiglucka – Fanns från medeltiden vid ingångar till kyrkogården för att hindra djur att passera fritt. Ibland utformad som en liten byggnad med tak och fyra väggar, annars enklare som en port med enkel överbyggnad. Ersattes ofta under 1800-talet av grindar.

Rygghäck – Häck mellan rader av gravvårdar. Blev vanligt under 1930- och 40-talen.

Sorgträd – Träd med hängande grenar planterad på en grav, symboliserar de anhörigas sorg.

Trädkrans – Träd planterade längs med kyrkogårdsmuren runt en kyrkogård. Vanligt från och med tidigt 1800-tal av arkitektoniska och hygieniska skäl.⁷

⁷ Ordförklaringar är hämtade från Sörensen, Begrepp i begravningsverksamheten 2005 och boken Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift, 2009

SYMBOLER

Alfa och omega – A och Ω eller α och ω. Första och sista bokstaven i det grekiska alfabetet, symboliserar begynnelsen och slutet. I kristen konst syftar de på Kristus. På gravvårdar visar de att den bortgångne såg gud som sin begynnelse och sitt yttersta mål.

Bruten pelare eller bruten stubbe – Symboliserar det avbrutna livet.

Duva – Symbol för Den helige Ande. Ofta har duvan då en korsgloria och omges av strålar. På gravvårdar symboliserar duvan den kristna själen som gått till den eviga vilan.

Ek/Ekblad – Styrka, motståndskraft. Eken är ofta symbol för odödlighet. Livets träd är en ek.

Eldslågan – Symboliserar ofta den dödes själs brinnande längtan efter saligheten.

Fackla – En dödssymbol från antiken. Nedåtvända facklor symboliserar livet som släcks ut.

Hjort – Symbol för Kristus eller för den till Kristus längtande själen.

Händer som fattar varandra – Betecknar trohet och äktenskaplig kärlek.

IHS – Jesusmonogram. Det består av de tre första grekiska bokstäverna i namnet Jesus. Kan också tolkas som Iesus Hominum Salvator – Jesus människornas frälsare, In Hoc Signo Vincas – I detta tecken skall du segra, In Hoc Salus – I detta finnes frälsning, Iesus Homo Sanctus – Jesus den heliga människan, Iesum Habemus Socium – Vi hava Jesus som följeslagare. På svenska kan förkortningen stå för Jesus Herrans Son eller Jesus Hela Saligheten.

Kors – Inom kristendomen en symbol med många betydelser. Över 400 korsformer lär finnas. Korset påminner om Jesu korsdöd, men är också ett Jesu Kristi segertecken. Vanligast på gravvårdar är det latinska korset. Kors med korsändar med klöverbladsform – trepass - symboliserar treenigheten.

Kors, ankare och hjärta - Tro, hopp och kärlek.

Krans – Evighetssymbol. I kristen symbolik står kransen ofta för seger över mörker eller synd.

Krona – Uppståndelse, seger över det onda. Symboliserar den högsta existensnivå som kan uppnås.

Lagerkrans – Symbol för odödlighet och det nya livet i Kristus.

Lilja – Förgänglighet, livets obeständighet med också oskuld och kyskhet. Om liljekvisten har tre blomkalkar symboliserar det treenigheten eller Marias jungfrulighet före, under och efter inkarnationen.

Murgröna – Odödlighet. Kan också symbolisera den sanna kärleken, trohet, evigt liv och den himmelska glädjen.

Oljelampa – Kristen symbol som ersatte antikens fackla. Symboliserar odödlighet och beredskap. En tynande oljelampa symboliserar livet som slocknar.

Palmkvist – Uppstigande, seger, pånyttfödelse, evighet. Tillsammans med ett kors symboliserar palmkvisten det nya testamentet.

Ros – Symboliserar genom sina kronblad Jesu fem sår på korset. Också symbol för Maria och jungfrulighet. Även använd som kärlekssymbol.

Stjärna – Vanligast på gravvårdar är de fem- och sexuddiga stjärnorna. Den femuddiga stjärnan är morgonstjärnan men skyddar också mot djävulen. En sexuddig stjärna eller en stjärna med åtta strålar är Betlehemsstjärnan. Den sexuddiga stjärnan symboliserar dels Maria, dels födelseundret i Betlehem, men kallas också för Davidsstjärnan och symboliserar judarna i hela världen. Den sexuddiga stjärnan kan också vara skapelsens stjärna, eftersom Gud skapade världen på sex dagar.

Sädesax – Uppståndelsesymbol eller yrkessymbol för lantbrukare.

Timglas – Livets förgänglighet, tidens flykt. Vanlig symbol på bl a gravvårdar sedan 1700-talet. Ibland omgiven av vingar.

Triangel – Den gudomliga treenigheten.

Träd – I kristen ikonografi är trädet en symbol för det av Gud skapade livet. Dess årstidsförändringar står för liv, död och återuppståndelse.

Urna – Dödssymbol. En urna med flammor åsyftar det nya livet efter döden. En draperad urna symboliserar död och begravning.

Vinranka – Vinträdet symboliserar Kristus och grenarna dem som hör samman med honom. Också symbol för himmelsk glädje.

Änglar – Tröstare, ledsagare, Guds budbärare. Änglar kan ha olika attribut med symbolik, exempelvis krans eller palmkvistar som båda är segertecken.⁸

⁸ Symbolförklaringar är hämtade från Biedermann, Symbollexikonet, 1989, Dahlby, De heliga tecknens hemlighet: om symboler och attribut, 1999 och boken Gravkonst, 1930.

KÄLLOR

Muntlig

Tord Näslund, kyrkogårdsmästare i Karlstads pastorat, kyrkogårdsförvaltningen

Hans Persson, tidigare kyrkogårdsvaktmästare i Karlstad pastorat

Litteratur

Andréasson Sjögren, Anna, *Gravvårdar i sten: ett mångskiftande kulturarv*, Movium, Alnarp, 2012

Begrepp i begravningsverksamheten 2023, Stad & Land nr 195, ISBN: 978-91-8046-842-8 (pdf)

Begravningsplatser i Värmlands län D. 1 Säffle - Grums - Kil - Forshaga - Karlstad - Hammarö - Kristinehamns kommuner, Länsstyr. i Värmlands län, Karlstad, 1988

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.), *Kyrkogårdens gröna kulturarv, MOVIUM-sekretariatet i samarbete med Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniv., Alnarp, 1992*

Bergström, Carin, *Kyrkplatsen som socknens centrum*, TPB, Enskede, 2008

Biedermann, Hans, *Symbollexikonet*, Forum, Stockholm, 1991

Boström, Sigvard, *Väse kyrka under fem århundraden*, 2. utg., S. Boström, Väse, 2007

Carlsson, Åke & Hultengren, Svante, *Kyrkogården: en Noas ark*, 1. uppl., Naturcentrum, Stenungsund, 2007

Dahlby, Frithiof, *De heliga tecknens hemlighet: om symboler och attribut*, 8. uppl. (med Tillägg), Verbum, Stockholm, 1999

En handbok om natursten: Sveriges steinindustriförb., Sveriges stenindustriförb., Johanneshov, 2005

Forsberg Maud/ Libeck Mattias, *Bevarandeplan för Nyeds kyrkogård*, Karlstad 2022

Forsberg Maud/ Libeck Mattias, *Bevarandeplan för Älvsbacka kyrkogård*, Karlstad 2022

Grönwall, Eva, *Kyrkans begravningsplatser förr och nu*, 2017

Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, Centrala gravvårdskommittén, Stockholm, 2007

Jonsson, Magdalena (red.), *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*, Växjö stift, Växjö, 2009

Myrberg, Karin, *Bevarandeplan för kyrkogårdar i Säffle pastorat*, Säffle 2012

Nordström, Annalena, *Kyrkan mitt i byn*, Arvika kommun, kulturförvaltningen, Arvika, 1999

Oskarsson, Linnea, *Att inventera perenner: en handledning*, Centrum för biologisk mångfald, Alnarp, 2008

Sörensen, Ann-Britt (red.), *Begrepp i begravningsverksamheten 2005*, Movium, Alnarp, 2005

Wadsjö, Harald (red.), *Gravkonst*, Samfundet för hembygdsvård, Gleerup distr., Lund, 1930

Internet

Riksantikvarieämbetets "e-arkiv" och "Bebyggelseregistret"

www.raa.se

www.artdatabanken.se/

Förteckning (Sveriges församlingar genom tiderna) www.skatteverket.se

www.digitaltmuseum.se

www.wermlandsbilder.se

Arkiv

Värmlands Museums arkiv

Region Värmland, Värmlandsarkiv